

Милош К. Илић

КЊИГА ШТАМПАНА
У НУЛА ПРИМЕРАКА

Збирка прича „Књига штампана у нула примерака“ је објављена 2024. године (Плато).

По причи „Медвеђа зима“ сам написао истоимену радио-драму која је изведена 2024. године (Радио Београд).
<https://www.rts.rs/radio/radio-beograd-2/5514633/milos-ilic-medvedja-zima.html>

По причи „Туриста из места“ сам написао радио-драму „Вечити туриста“, која је изведена 2025. године (Радио Београд).
<https://www.rts.rs/radio/radio-beograd-2/5668483/milos-ilic-veciti-turista-premijera.html>

Последњу верзију не поседујем, па ова можда одскаче у неким ситницама од варијанте која је отишла у штампу.

Катарини.

КЊИГА ШТАМПАНА
У НУЛА ПРИМЕРАКА

Осећао се срећним, што може да значи све или ништа, пошто срећа зна да буде задовољство услед испуњења пакости, исто као што може да се појави при повољним догађајима, али он није доживео ништа специјално, а ником није нанео ни ситно зло; просто се усред дана, усред свакодневице, осетио срећним и хтео је да искористи полет, изађе напоље и у књижари дуго гледа у своју књигу, да је преврће по шакама, загледа рикну и рецензију на задњој корици, као бајаги читајући и подижући обрве кад би налетео на познато име уредника, издавача, лекторке и грба штампарије, а све у жељи да то прожимајуће осећање појачава и дуже задржи у дану који је претио да буде заморно досадан.

Био је искрен према себи, барем у том тренутку, па није ушао у прву књижару коју је видео, јер је била мала и оценио је да тамо немају његов роман (мањи издавач, мања покривеност), него је пешке продужио отприлике километар и по, док се није докопао центра града и ту замало сударио с аутоматским вратима, која нису довољно брзо регистровала његову појаву.

Ушао је у књижару и чкиљио према натписима изнад полица који су откривали жанрове и друга разврставања изложених књига, па се, спазивши таблу на којој је писало ДОМАЋИ ПИСЦИ, устремио према рафу, унапред замишљајући место које је његов роман заузимао.

Полица с више мртвих но живих писаца била је огромна, а само поједине књиге (оних најпопуларнијих

и најзначајнијих, којима ништа није праштао, па ни зарез на месту где му место није) стајале су изложене нудећи читаву корицу, мамећи купце да се ухвате баш за њих. Остале су биле наслагане као војска за време смотре, стишњене до те мере да је тешко могао да извуче једну, а да се остале не обруше на то мало новонасталог слободног места.

Урадио је то с два-три наслова, како би и даље изгледало да неодређено тражи онај који ће можда да купи. Бацио је поглед или два око себе, осматрајући шта раде књижари, а пошто су они били заузети сортирањем и касом, наставио је да копа по домаћој књижевности, одлажући романе којекуда, знојећи се јер није могао да пронађе свој.

Три пута је прегледао све изложене корице, прочитао натписе на рикнама (иако је врло добро знао које је боје његова књига, како изгледа фонт коришћен на корицама итд.), прелетао погледом по именима писаца и списатељица, али није је спазио.

Уздахнуо је и издахнуо, онако како пси раде кад не добијају довољно пажње, па се бацио на одељак који још није проверио: кратка прича и поезија. Можда је неко начинио такав злочин над његовим романом да га је, прегледајући га и одлучивши се да га ипак не купи, немарно одложио међу приповетке и песме.

Ни тамо га није било.

Подигао је главу и извио врат колико је год могао, тражећи погледом очи радника. Сигурним климањем главе навео је девојку у мајици-униформи књижаре да му приђе и пита га шта жели. Рекао је коју књигу тражи и истог тренутка га је облио зној јер је скоро дао интервју у новинама, па је радница могла да га препозна и цела

ситуација је претила да испадне ужасно непријатна, јер писац не би требало да тражи своју књигу у књижари, већ од издавача.

Девојка га је безизразно гледала, док је декламовао име и наслов, померила је пет-шест књига које је малопре истумбао, упутила му прекоран поглед па га замолила да сачека, а она ће проверити на каси.

Отпратио ју је до пулта по којем је чукао нервозним палцем уздајући се у исту врсту магије којом се служе немирни прсти поред лифта, кад небројано пута притискају дугме, надајући се да ће тако кутија пре да стигне. Она је, за то време, у компјутеру уписивала његово име, презиме и наслов књиге. И даље је вртео по мозгу који изговор да искористи ако га радница ипак препозна, али она му није дала много места за маштање: наслонила се с обе руке на тезгу и рекла му да књигу имају, али да је тренутно немају на стању.

Лакнуло му је. То значи да се добро продаје, први тираж је разграбљен, ускоро ће доживети и друго, а, ко зна (откуп библиотека да и не помиње), можда и треће издање! Покушао је да сакрије одушевљење, па је доста тихо испустио речи захвалности и поздраве, устремљујући се на улицу.

Минути су пролазили у безумној шетњи. Запао је у неку врсту шока, наличје напада панике; цео организам му је обузела необјашњива сила, тресла га и померала и терала жмарце у екстремитете, а срце да лупа, лупа.

Није се ни надао да ће оволико да га обрадује то што му се књига добро продаје (о читаоцима никад није много размишљао, то мноштво предвођено критичарима увек му се чинило нижим од њега), али кад је већ тако,

одлучио је да се докусури и оде у још једну књижару, па тамо натенане дира роман.

Међутим, у следећој радњи десило се исто што и у првој, а он више није могао да издржи хотећи да добије и вербалну потврду онога што је у себи осећао (упалите компјутере, стартујте програме, време је за још једно издање), па је упитао момка за касом да ли то значи да је књига распродата. Дечко је погледао у компјутер, наместио наочаре, још нешто куцнуо по тастатури, извинио се, отишао до полице, вратио се за компјутер, позвао колегиницу, па су, заједно прчкајући по тастатури као двоглаво чудовиште, у исто време подигли поглед према њему, змирули и истањили уста у апатичним грчевима: не, то не значи да се продала, него је изгледа дошло до некакве грешке у систему и књиге нема на полици, иако је има у компјутеру.

Ово га је мало забринуло, али је, цепкајући једну заноктицу за другом, за трећом, сачекао крај касе да радник провери у магацину јер би требало да је књига тамо, ако већ није изложена. Вратио се без романа и с лошим вестима: књиге нема. Мораће да позове шефицу, па да с њом провери, а њему предлаже да проба у другој књижари, на крају улице.

Није се ни поздравио. Бесно је излетео из књижаре и кренуо на једну, па на другу страну; вратио се до прве продавнице и тамо их замолио (не, захтевао је, иако је користио речи као што су *да ли бисте* и *молим вас*) да провере да ли је наслов распродат или га немају.

Иста прича као и раније: књига је заведена, требало би да је на полици, али њу као да је неко уклонио и од очију купаца и из магацина, само да би њему упропастио дан.

Стварно бизаран случај, правдали су се незаинтересовано, провериће с добављачем, па ће да му јаве ако остави број телефона.

Промрмљао је нешто уместо цифара, па се опет нашао на улици гледајући у свет око себе, не знајући на коју страну да крене. Ушао је у две различите књижаре, да би се у обе десила иста ствар. Није желео више да троши време и живце и проверава редом све књижаре по граду, већ је одлучио да разбуца тешко кладиво (тако му се ситација чинила, као нешто метално, хладно, ђуласто) и погледа шта је у његовој сржи.

Једино би судија брзог ходања могао да каже да ли је трчао или фуриозно корачао али, било како било, ненормално је журио, сударајући се с пролазницима као у реалистичном флиперу (он је био блистава, метална сфера), замишљајући адресу свог издавача, његову канцеларију и радни сто, издавача за тим асталом и себе који се надноси над њега и свега што их дели и тако га гута као велики кит.

Требало му је, уз сву хитњу, двадесет минута да стигне до издавача, тако да се за то време изморио и смирио, па не само да је прихватио да седне и попије чашу воде, него се и (овог пута искрено, а не само приче ради) захвалио свом пријатељу, издавачу и верном читаоцу.

Одбио је чашицу ракије, али је узео још воде, па је испричао шта га је снашло у књижарама. Човек с преке стране стола се смешкао. Жацнуо га је што проверава самог себе по радњама, али одмах је видео да писцу није до шале, па се нагнуо над сто, залактио га и озбиљним тоном прокоментарисао како је то страшна ствар.

Тхутали су. Писац и даље задихан, издавач у раскораку између жеље да попије још једну жестину и да не остави лош утисак (иако га је писац одавно знао), а онда је издавач опет удобно завалио леђа у столицу па упитао писца (не без подтекста) шта он, у ствари, хоће од њега. Овај није знао тачно шта жели, али су, после кратке приче, дошли до тога да он не верује да је читав тираж одштампан (издавач се превише запрепастио на ту оптужбу, па је писац наставио) и да његовог романа напросто нема у књижарама јер га нема ни код издавача. Препирка је прелазила у свађу, па у кумљење и извињавање (с једне и с друге стране), да би се окончала тиме што му је издавач показао магацин (другу собу салонског стана) и рекао да, ако успе да пронађе примерак своје књиге који није завршио код дистрибутера и самим тим у књижарама, може да му распали шамарчину. Још су се кратко свађали, а пошто му није падало на памет да копа по остави, изашао је из стана, остављајући за собом отворена врата као знак, доста нејасан, да је с издавачем завршио.

Ногама је гутао метре, док је прстима вредно тражио телефонске бројеве књижара и звао их редом, распитујући се да ли имају књигу. Неки је нису имали, а неки су му говорили да је имају и да може да дође до тад и тад (радно време се мењало у односу на послодавца) или да могу да му је пошаљу поштом. Отишао је у књижаре које су му дале потврдне одговоре, али и тамо се поновило исто што и раније – роман и постоји и не постоји – па је отрчао кући и право с врата, ни не скидајући ципеле, улетео у купатило, пошто је тамо последњи пут држао књигу.

Није био сигуран да ли ју је одложио на корпус прљавим стварима или на веш-машину (обе су биле у

досегу руку с ве-це шоље), али нигде није могао да је нађе. Бадио се и на мали плакар с којекаквштинама, али ни тамо је није било, а није је спазио ни испод машине за веш, као ни иза водокотлића, а ни у њему, јер, да, сетио се како у филмовима скривају оружје, дрогу и новац, па је помислио да ју је, ко зна зашто, тамо одложио, све у пластичној непромочивој кеси. На ред је дошао остатак стана, али ваљда је јасно да ни тамо није успео да је нађе.

Скрупчао се у фотељи у дневној соби, окружен русвајем који је направио при паничном тражењу, не знајући шта да мисли, а из кратке кататоније пренео га је зов мобилног телефона, који је цвркутао негде из крша. Нашао га је само због упорности издавача, који није прекинуо везу. Објаснио му је како је с дистрибуцијом све у реду и да је пакет с романом сигурно негде затурен, а да, ако му је стало да наслов купи баш данас, може да проба у другим књижарама. Писац је ћутао на пијани солилоквиј, а кад је издавач кренуо у супротном смеру и наваљивао да се опет виде (интересовао се за његово здравље, ментално пре свега), спустио је слушалицу и изашао из стана.

Ишао је добро знаним улицама, врлудајући између људи у покушају да што брже стигне до циља, а да се не очеше ни о кога, јер сва лица која би видео изазивала су сумњу, као да је свако од њих знало шта се дешава с његовом књигом и крило то од њега. Ризиковао је да га згазе колима јер је коловозе секао свако мало оштро, дијагонално, у г (ћирилично), не желећи да изгуби ни секунд на тражење зебри и чекање семафора.

Обневидео од целодневног изгарања у потрази, сручио се на дрвену столицу у кухињи своје мајке, бришући руком зној с чела, образа и врата, док је она, с прстом под

млазом, чекала да се вода из славине довољно охлади, па ју је налила у високу чашу и дала му да пије.

Мајка као мајка. Запиткивала га је о свему и свачему, а највише се бринула што је тако задихан, румен и знојав, али он се на све расположиве начине бранио да јој одговори, чак се користио и одмахивањем руке, као да су њена питања дим цигарете који му смета. На крају се, ипак, предао, просипајући пред њу све што му се десило тог дана.

Старој се завртело у глави од приче и забринутости за сина, па је и она попила гутљај-два воде, села поред детета и положила шаку на његову подлактицу, што је писца толико гануло (први пут је, тог дана, осетио да је стваран) да је једва суздржао сузе, додатно осигуравајући одлуку да не плаче тиме што је нагло устао, пољубио мајку у теме и досуо још воде у чашу.

Прешли су у дневну собу, где је телевизор тихо шапутао речи глумаца филма. Сео је на тросед, а она се посветила тражењу књиге на полици која је на искривљеним пречагама држала више андрамоља него страница. Пошто јој је дуго времена требало да нађе роман, писац устаде и приђе полици, ослањајући се на њу и загледајући петнаестак шарених хрбата, а онда и мајку која је чкиљила, покушавајући да назре наслов или синовљево име.

Схватио је о чему се ради, па се вратио до троседа и запиљио у филм, а мајка се окренула према њему, раширила руке, а затим се озарила као прскалица и скоро отрчала до друге собе: мора да ју је тамо оставила јер ју је читала пред спавање.

Писац је погледао за њом. Посматрао је празан простор предсобља, послушкујући како жена помера и тумба ситне

предмете, покриваче и делове намештаја у узалудном покушају да пронађе роман. Устао је, отишао до ње и тихо јој рекао да се не труди више јер сигурно није ту. Мајка се бранила да га је вероватно позајмила, али он је знао да није ни код једне кошмине или пријатељице, па се поздравио с њом, мирно одлазећи на улицу, осећајући, наједном, страшну хладноћу која се брзо проширила телом.

Трљао је руке, убрзавао темпо ходања, покушавао да што дубље и више удахне топли ваздух, али ништа од тога није успело да одагна зебњу која га је обузела.

Очајан, дотетурао се до клупе, шћућурио се и загледао у трамвајске шине, којима је убрзо прошао један од градских металних црва терајући све око себе да дрхти.

Зебња га је прошла, па је пришао шинама и гледао за одлазећим трамвајем, а онда је померио главу на другу страну и ишчекивао наредно возило.

Трамвај (црвен и подригујући цин! цин! цин!) се појавио после пет минута, фатаморганећи испрва, а онда очигледно клатећи се на шинама.

Недалеко од њега, два клинца дотрчала су до шина; сагнули су се, оставили неке ситнице на метал и одмакли, чекајући да трамвај прође.

Писац закорачи на шине (цин! цин! цин!), али у последњем тренутку спази да дечаци дижу нешто са земље, гледају један другом у дланове и узбуђено се гуркају раменима (цин! цин! цин!), па се, у последњем тренутку, помери трамвају с пута, чу како га возач псује, а благи поветарац удари га по лицу. Оде, задовољан, до дечака и замоли их да му покажу шта су то ставили на шине.

Деловали су као да му не верују, али, ваљда зато што није наваљивао, један од њих испружи руку и отварајући длан покаже му искривљену кованицу. Мунуо је друга руком у бок, па је и он урадио исто. Писац приближи главу њиховим шакама и дуго се (не толико дуго колико му се у том тренутку све чинило да траје дуже него што јесте) загледа у издеформисане новчиће који су истрпели силне трамвајске тоне.

Осмехнуо се, дао малцима још металаца, па се с новим еланом (или оним старим, с почетка приче, који је опет пронашао) заиграо с њима, стављајући новчиће на шине и чекајући следећи трамвај.

ПОЖАРОТВОРАЦ

Вајару је досадило да стално чека товар стрепећи да ли ће нешто да се деси камену приликом транспорта, па је одлучио да радионицу пресели у сам каменолом, како би могао да бира велике комаде белог мермера не морајући да се предаје неизвесности логистике.

Ни то му, после два-три месеца, више није било по вољи јер је губио превише времена на одлазак до каменолома, који се налазио у једном од брда што су надвисивала град. Стога се преселио у мајдан, малтене до саме јаме из које се стално дизала прашина од рада на мрамору: копање, чишћење, ломљење стене на правилне комаде (димензије већ по потребама наручилаца), трескање одвојеног дела о тло, трупкање десетина ногу и товарење у камион, брундање возила и велике, до праска напумпане гуме, беле од најситнијих честица камена који су превозиле.

Ништа му од тога није сметало. Ни прашина, ни велика бука коју су радници у каменолому правили, ни турирање мотора гаргантуанских камиона који су по цео дан одвозили комаде камена и враћали се празних приколица по још робе. Све му је погодновало јер је тако могао још више да се осами у мислима, додатно заштићен лармом спољног света, управо од тог света.

Живео је у мајушној колиби изграђеној од дасака које су мајстори углавном користили као помоћне алатке приликом утовара и истовара, или ако би се камион заглавио у блаштишту. Мајстори су и помогли скулптору да сагради уцерицу, а кад су видели да је он из града

донео само лежај, столицу и мали сто, закључили су да је полудео. Њему то није сметало, ионако је живео на отвореном, радећи даноноћно на претварању мермера у скулптуре.

Пре него што се преселио у брдо, живео је с мајком и млађом сестром. Њих две су, због удаљености мајдана, све ређе долазиле у посету, а и кад би се појавиле, не би имале где да седну. Тискале би се на кревету, док би он нервозно титрао на столици, све време погледајући према отвореним вратима, размишљајући о скулптури која га је чекала изван страћаре. Убрзо су престале да се сналазе за превоз, плаћају скупе таксисте и стопирају. Ионако није хтео да их види, па што би оне трошиле толико времена, труда и новца да га посећују?

Штавише, запрепастио се кад је наредни пут видео сестру, која је дошла да га обавести да им је мајка умрла. Није га забезекнуло то што је сестра доста остарила, сасвим губећи раније црте лица, боју косе и изглед тела, већ то што је заборавио да уопште има сестру. Мајке се још и сећао, на крају крајева, сви људи имају мајку, али успомена на сестру је сасвим ишчилела. Она се толико растужила што је се брат не сећа, па није стигла ни да се наљути кад јој је рекао да не жели да се спушта у град и присуствује сахрани. Плакала је, немоћна да се помери, а он је наставио да ради на скулптури, не обраћајући пажњу на њено уздрхтало тело.

Да му мајстори нису доносили храну и воду, вероватно би умро, али ни тако није претерано пажње посвећивао исхрани. Време које је проводио будан беспштедно је трошио на обилазак каменолома у потрази за најбољим комадима мрамора, а затим на његово обликовање.

Све мање је и спавао. Замолио је мајсторе да му поставе било какве сијалице или светиљке поред места на којем је радио, а они су му и то учинили и позајмили му два рефлектора, које су користили приликом ретких ноћних смена.

Радницима је скулптор постао љубимац, као улични пас који се појави ниоткуда, стане поред неке радње, па ту и остане, пошто људи почну да га хране. Тако су и они са симпатијама гледали на кипара, чували га и испуњавали му покоји ситни прохтев.

А скулптор је био толико занесен послом да је ретко кад био у стању да учини било шта друго, до да ради на скулптури. Руке би му се понекад умориле од коришћења чекића, длета и шмиргле, па је престајао с радом и одмарао. Трошио је такве тренутке да једе оно што би му мајстори оставили и да пиљи у место под собом. Смештен при средини брда, могао је лепо да види читав град: преко дана би му улице и насеља изгледале као наказно саће полуделих пчела, а ноћу му је улична расвета личила на свице. Ипак, крв би се брзо вратила у мишице, прсти и зглобови би се раскравили таман колико је било потребно да зграби алат, па би престајао да гледа у панораму и враћао се скулптури.

Један од мајстора му је, поред воде и хране, донео и парче папира. Није одмах свхатио шта му момак прича нити у шта гледа, али је на крају успео да разуме како у руци држи сестрину умрлицу. Захвалио се мајстору што га је обавестио и таман је хтео да прионе на посао, кад је један од камионџија притиснуо сирену и дуго трубео, да би затим упро прстом према граду и узвикнуо. Пожар. Велика зграда на ободу града, на најудаљенијем крају од

мајдана, била је сва у пламену, а из ватре је куљао дим као да је неко изнад здања обесио клупко челичне вуне. Мајстори су стајали и пиљили према стихији, испрва немо, а онда све више коментаришући шта се запалило и од чега, све док их шеф није потерао назад на посао.

Скулптору се свидело како се ватра поиграва и помислио је да би било занимљиво ако би успео да ухвати њен покрет у мрамору.

Престао је да ради на скулптури коју је замислио и искористио је половично исклесан комад мермера да у њему испроба захвате којима је мислио да зароби пламен у камену. Једва је дочекао нови дан и мајсторе, па је сав срећан и узбуђен с њима обилазио копове, бирајући погодан мраморни блок. Шпартајући горе-доле по белој прашини, погледао би према граду и задовољно се осмехивао кад би видео да пожар не престаје.

Сваки делић ватре био је уникатан, али са те раздаљине и уз довољно помног посматрања, вајар је успео да у стихији препозна ритам, а самим тим и понављање које му је омогућило да одређене вијуге пламена ипак пренесе на стену.

Пожар се све више ширио градом и то је помагало скулптору да лакше ради, имајући сијасет модела према којима је могао да обликује камење. Тражио је од мајстора све више и више нових комада мермера, не би ли израдио најразличитије покрете ватре. Огромне коцке белог камена муњевито је претварао у лавиринте линија, усека и избочина које би давале верну слику пожара. Радио је и са малим комадима, опиљцима и делићима које би раније бацао, претварајући их у издвојене пламичке, одлажући их унаоколо као мале тотеме.

Број мајстора се проредио, па нису више могли тако брзо да удовољавају све већим жељама скулптора. Он је због тога био бесан, захтевао је објашњење, а један од радника му је рекао да је већ пет момака погинуло помажући да се пожар угаси, а да има и рањених, који ко зна кад ће изаћи из болнице. Кипар је слегао раменима на њихова објашњења: интересовало га је само кад ће моћи да му обезбеде жељени комад мермера. На крају је био толико напоран да је момцима било лакше да му учине, па да наставе с радом.

Пожар се није смиривао. Гутао је зграду за зградом, кућу за кућом, пењао се по бандерама и жицама, уништавао кола, бицикле, трафике, контејнере и све што би му се нашло на путу; толико се распламсао и загрејао да је успео да отопи и асфалт на улицама. Скулптор је користио прилику, стварајући даноноћно, грозничаво покушавајући да ухвати сваки пламичак који би видео. Замолио је мајсторе да му набаве двоглед, како би могао боље да посматра компликоване покрете ватре.

Зачудио се кад је једног дана схватио да мајстори не долазе у каменолом. Покушао је да их дозове, али како му је у одговор дошао само ехо, наставио је да ради, надајући се да ће се неко ускоро појавити.

Нико се није пењао у каменолом. Двогледом је могао да спази људе по улицама, али ниједно познато мајсторско лице. Искористио је све могуће комадиће мрамора које је могао да нађе. Кипове које је раније израдио, а ником није продао или поклонιο, преправио је тако што их је претворио у део ватрене изложбе. Скулптуре људи, животиња, предмета, апстрактне пројекције сопствених

унутрашњих стања – све то је дорађивао, пожаротворећи у камену.

Није више имао у шта да утисне све већи пожар пред собом, а руке су се тресле и тражиле површину коју би обликовале. Гледао је небројано пута како момци одвајају комадине мермера од брда, па је и сам покушао то да учини, али испоставило се да су возња и управљање свим тим машинама и возилима много компликованији него што је мислио, а вештина коју је захтевало правилно одвајање дела стене превазилазила је његове спретне шаке. Успео је, међутим, да одвоји пет-шест неправилних блокова мермера, па је брже-боље њих обрађивао, усецајући и шмирглајући покрете ватре која је све више гутала град. Схватио је да није уопште битно да комад мрамора буде правилног облика, па је користио багере и алатке најбоље што је умео.

Ипак, убрзо су машине остале без горива, а кад је покушао да испроба оруђе, увидео је да ни оно не ради јер је у међувремену нестало струје. Размишљао је како је вероватно данима радио под светлошћу упаљеног града, а да су рефлектори на сталцима били неми посетиоци галерије.

Сдео је пред колибицом, гледајући час у стихију, час у каменолом, мучећи се да смисли како да одвоји комад мермера. Наједном, схватио је да му то уопште није потребно. Обликоваће камен који вири из земље, ту где јесте, а кад му понестане мрамора, моћи ће да ископа још: ашова и лопата барем има и не раде ни на какав погон, сем на људску снагу.

Отврдле шаке добро су подносиле копање, а мишићаве руке су без проблема уклањале земљу и откривале белу

стену. Нервирало га је што му добар део дана одлази на купање, а због тога је имао мање снаге за рад на скулптурама. Како је, међутим, то био једини начин да ствара, настављао је, покушавајући да се не једи много.

Рад и стварање су га ипак трошили. Фалиле су му читаве кришке сећања, а дани су му изгледали исти. Руке је све чешће морао да опушта и да тако немоћан пред скулптуром чека повратак осећаја у утрнулим мишићима.

Ко зна кад је колабирао, а кад се тргнуо и дозвоа свести, испред себе је видео жену и девојчицу. Лица су им била црна од чађи, а сва одећа и торбе на леђима изгледале су као да их је лизнула ватра. Клигнуо је главом да их поздрави, а жена му је рекла да се не мрда, пошто се повредио. Кипар је погледао у себе и око себе, схватајући како нема снаге у телу ни за шта друго до да очима шара лево-десно.

Жена му је принела флашу с водом, и пошто је успео да прогута мало текућине, делић снаге вратио му се у удове, довољно да се, уз помоћ њих две, одвуче до страћаре и седне пред њу. Гледао је унезверено у пожар и у скулптуре. Хтео је да се врати послу, али није имао снаге, а очај од тог сазнања још више га је слабио.

Девојчица и жена селе су поред њега, скинуле су ранчеве и из њих извадиле сендвиче, воће и још воде. Мала је јела, споро муљајући залогаје, понекад их заливајући водом, а жена је напречац смазала сендвич, па је хранила вајара, откидајући ситне комаде хране и стављајући му их у уста.

Скулптор је гледао у сваки делић хлеба, шунке и сира, замишљајући како би и од тих површина могао да начини скулптуру пламена. Пошто је почео да замишља како од

жене и детета клеше скулптуре, тргнуо се, усправио и пришао првом камену који је видео, те стао да га претвара у пројекцију пламена.

Радио је и радио, а онда се опет страшно уморио, па се спустио у турски сед и прашњавим длановима обрисао зној с лица и врата. Погледао је око себе и видео камено пламење, а усред његових скулптура, наслоњене на климави зид уџерице, седеле су жена и девојчица, гледајући у њега без трептаја.

Кипар је затим погледао у пожар под собом и изненадио се како се стихија брзо померила од града уз брдо, све до скулптура, машина, возила и алатки.

Жена и мала су устале, упртиле ранчеве и пошле, пружајући му руке да их прати. Кипар се осмехнуо, па се усправио и наставио да ради, задовољан што је пламен толико близу да, најзад, може да се посвети свим детаљима у њему, а које је дотад могао само да домаштава с даљине или кроз оптику двогледа.

Ватра је ускоро лизнула и неке од скулптура, а њему то није сметало. Уживао је у томе како су његове фигуре најзад заиста и заживеле, додирујући се са збиљом из које их је ишчупао. Није марио што ће и он ускоро да заврши као његова мајка, сестра, мајстори и сви становници града. Смешио се, знајући како је тако одувек морало да буде.

ВРАНИНО ГНЕЗДО

Морнар се успентрао на врх јарбола спретно попут мајмуна који осети опасност на земљи, па похрли да се сакрије у високе крошње. Невоља, овог пута, није претила с копна, већ с отвореног мора и све четири стране света.

Морепловац у вранином гнезду има најбитнији задатак. Без њега, сва капетанска памет и морнарска снага биле би узалуд. Брод би хитро разлупао непријатељ; развалио би своје корито о чврсте стене; олуја би покидала наивно развијена једра и побацала људе у узбуркано море, из којег не би имао ко да их спаси.

У осматрачницу, на врху главног јарбола, улази се кроз мајушни отвор у дну, који стражар може да затвори, кад се смести у гнезду и тиме себи направи више места. Постоји и пречага која служи као клупа, а испод ње је смотано ћебе јер, ма колико да је човек добро обучен, тако високо, заштићен једино крезаво спојеним даскама, додатни слој увек добро дође.

Мотрио је на равну пепељасту линију која је спајала море и небо, питајући се из којег ли ће дела непрекидне пантљике да се појави непријатељски брод. Није гледао под себе, нити је обраћао пажњу на делове пловила који су му каткад упадали у периферни вид, већ је све време осматрао пучину, окрећући се у осматрачници час на једну, час на другу страну, свевидећи као мало божанство.

Најзад, нешто се одвоји од обзора, затрепери и скамени се на трен, па се наново разуди у неухватљивости. Морнар се окрену према бледој избочини у мору. Стисну

дрво враниног гнезда и нагну се напред, као да ће тако додатно да изоштри вид и приближи себе призору. Ако је нешто и постојало у води, више га није било, али стражар је веровао својим очима до те мере да се убедио како је то сигурно била непријатељска флота. Ставио је руке изнад очију, не би ли се заштитио од све слабијих сунчевих зрака. Небо је било као кора поморанџе, храпаво од спарине која је све изобличавала и наранџасто од ниске звезде. Ништа није видео. Зато је извадио дурбин на расклапање, развукао оптику, па њоме загребао по таласима. Далекозор му је јасније приказао јато делфина који су промицали, искачући из воде и јурећи близу површине, ловећи ситну рибу. Питао се да ли му је неки од сисара заличио на брод. Њихова глатка тела нису имала много сличности с армадама које је он дотад видео, али већ је дуго стајао у вранином гнезду, а кад је човек сам и превише концентрисан на нешто, могуће је да му се то у шта гледа учини као оно што би желео да види. Вратио је дурбин на десно око, стискајући леви капак, и уста извијајући у страну, кратко мотрио на делфине, као и на црни облак поплашених риба који се, сличан мрљи мастила, померао испод индиго мора. Померио је нараву према хоризонту и полако вукао поглед по њему, све док није направио пун круг у осматрачници. Нигде никога.

Целог дана је мотрио на воду, али сем мрешкања таласа и једног кита, није видео ништа. Осећај га није напуштао – опасност само што није! Мрак се ускоро склопио око брода, а он је из враниног гнезда и даље могао да види трагове обданице, црвене линије у даљини.

Дурбином је осматрао пучину, мењајући положај како не би заморио једно око и сасвим га ослабио; стављао је оптику пред десно, па пред лево око, минимално прилагођавајући оштрину вртењем дебелог цилиндра.

Као да су били сами у океану, а то није било могуће. Налазили су се на путу који је увек врвео од опасности. Супарничке флоте и гусарске лађе пловиле су тим водама у сталној потрази за бродом који би опљачкали и потопили или, још горе, отели.

Није могао ни да претпостави колико је већ дуго боравио у осматрачници јер је још првог дана сасвим заборавио да опажа дан и ноћ; све му је то било исто јер се концентрисао само на облике и сенке које би могле да представљају опасност, а светло или мрак нису били претња.

Најзад, непријатељ! Указао му се усред дана, кад је Сунце било високо на небу. Противнички брод је ишао равно на њих, развијених пожутелих једара, набубрелих од ветра. Нападач је и даље био довољно далеко да осматрач није могао да назре људе по палуби, али је знао да се они сигурно постављају око топова, са пиштољима и пушкама у рукама, скривени иза катарки и дебелих дрвених ограда.

Не сећа се кад је последњи пут погледао на палубу, али био је сигуран да је на њој увек било барем троје-четворо морнара који су стражарили и водили рачуна да брод буде чист и спреман за сваку ситуацију. Пошто се нагнуо над оградом и истрпео вртоглавицу која му се нагло увукла у главу, схватио је да је брод под њим празан.

Узвикну два-три имена, дозивајући своје пријатеље, а кад не чу одговор, заурла бесно, вабећи било кога на

броду да изађе и почне с припремама за одбрану и контранапад.

Вратио је поглед према непријатељу: брод је мирно клизио мимо њих, а морнар, закукуљен у бунду и вунену капу, махао му је из осматрачнице и викао поздраве. Он благо подигну руку и отпоздрави, схватајући да је мимоилазеће пловило, срећом, савезничко.

Сачека да се лађа сасвим удаљи, па отвори калпак на вранином гнезду и дуго се загледа у пусте даске на броду. Покочен од напетости, хладноће и сталног стајања, требало му је доста времена да се спусти низгибајуће морнарске мердевине. Поглед му је стално бежао с пречага и лутао по хоризонту, води избразданој белим оштрицама таласа, свуда одакле је непријатељ можда могао да бане.

Обишао је цело пловило несигурно корачајући палубом, загледајући у празну бурад, замотаје канапа и ситне рупе у дрвету које су нејасно откривале унутрашњост. Не само што никог није видео, већ никог није ни чуо. Море је плускало у додиру с коритом, ужад су јечала, катарке шкрипале, али, сем његовог дисања, није чуо ниједан звук који је правило људско биће.

Спусти се у потпалубље и обиђе све просторије, од спаваоница, преко арсенала, до кухиње. Завиривао је и у сваки ходник који је водио до мајушних остава за којекакав резервни материјал. Пусто.

Опет га ошину осећај страве, јер ко зна колико се врзмао у утроби брода, а за то време је можда био опкољен непријатељима.

Гегао се кроз ходник, према уским дрвеним степеницама које су водиле до прамца, па се успузао до отвора и оданде осмотрио брод и околиш. И даље је био сам.

Поседео је још неко време на палуби, углавивши се у смотаном канапу како га немирно море не би бацакало тамо-вамо, па се вратио у вранино гнездо јер, ако су други побегли или су побијени, он неће да одустане од свог посла и брода; а постојала је и могућност да су капетан, официри и остали морнари отишли у извидницу или су прешли на други брод да траже хране и питке воде, па не би било добро да га затекну како ленствује на палуби.

Пењући се уз дрхтаве лествице, чинило му се да је на великој морској дубини, толико је тежине осећао на леђима и у бутинама, као да се атмосфера згуснула и притисак претио да га згњечи.

Пошто је затворио вратанца, одахнуо је јер је у вранином гнезду ваздух био чист, свеж и лаган, као да му је помагао да стоји исправно и осматра даљину.

До ушију завијен у ћебе, с дурбином испред лица, лично је на тукана којег је неко нацртао по изветрелом сећању, али он себе није ни замишљао, нити је имао како да се види, иначе би спазио истањеног, рунираног човека који је одавно пошао ван сваког правца и смера, пратећи бусолу која свако мало показује да је север на другој страни.

Његов циљ био је јасан: мора да спази непријатеља пре неголи он спази њега, а то што данима и недељама никог није ухватио, није будило ни најмање сумње у исправност положаја у којем се налазио и осећао је да застава с костурском главом, или неким другим непожељним обележјем, само што није избила иза таласа.

Недељама је сумњао да се с бродом дешава нешто чудно, али му није падало на памет да опет силази и проверава. Посада се или вратила, или је и даље одсутна, али то не мења његов задатак. Међутим, једног јутра му се учини да све што види пред собом изгледа исто. Наравно да отворено море, и поред свег мрешкања, животиња и временских неприлика које мењају крајолик, не изгледа из дана у дан исто, али оно ипак не нуди много тачака по којима би морнар могао да раздвоји кретање од стајања у месту. Ако су дани без ветра, а морнар осећа његово струјање, то је јасан знак да се брод покреће, али ако ветар дува, а таласи клате брод лево-десно, нема превише начина да човек наоружан само дурбином схвати на коју страну се креће и колико брзо. Зато се, ипак, окренуо посматрању небеских тела, пре свега Месеца и Сунца, а затим и осталих звезда, кад би небо било ведро, и убрзо је установио да се брод не креће.

Спустио је дурбин и нагнуо се према палуби, али тамо није било ничега сем воде. Катарка на којој је стражарио вирила је из мора, око ње су се мрешкали таласи, а по дрвету су се ухватили прилепци, мали пужеви, морска трава и зелена покровица. Дуго је гледао у тај бесмислени приказ, малу колонију животиња и биљака која се укотвила при дну јарбола. Било му је јасно да је брод потонуо барем пре две недеље, али како је он и даље био изнад нивоа мора, а не на његовом дну, није могао да појми.

Потражио је знаке мртвих људи у води, разбацане делове одеће и разних других предмета које су користили на броду. Нигде ничег. Погледао је да ли су се ајкуле скупиле око катарке и храниле се остацима морнара. Не.

Морнар затрепта према мору, плуцне у воду, па се врати дурбину и осматрању. Можда брода који је требало сачувати од неприлика више нема, али то не значи да он неће до краја извршити своју дужност. Док је дурбина и враниног гнезда, биће и њега да мотри на непријатеља, а он само што се није појавио. Ено, нешто се помера на хоризонту!

ДНЕВНИК ФЛАТУЛЕНЦИЈЕ

Знате како неки од писаца одговарају, кад их питају откад пишу: праве се паметни и кажу од првог основне, или их је неко од родитеља још раније научио, па испада да су они писци малтене цео живот. Тако је и са мном. Могао бих да кажем како то радим целог живота, много пре првог написаног слова, у ствари, пре прве изговорене речи, али то тад није био експеримент, већ нужда. Као што је тако нешто и за сваког другог човека најобичнија телесна потреба; органи то захтевају од тебе и, ма колико се трудио да будеш фин, на крају мораш дапустиш. Међутим, баш зато што се свако преда, па и ја, хтео сам да пробам нешто ново и желео сам да будем први у томе. Нисам нигде чуо ни за кога ко је то пре урадио, а по интернету, телевизији и новинама није било трагова ни о чему сличном, иако сам ископао гомилу простота у вези с том темом, вулгарности без много значаја, али ништа што је личило на моју идеју. Чувао сам замисао веома добро пошто је једино тако могла у потпуности да успе. Да сам рекао само једном пријатељу или познанику, ствар би пропала, као и да сам обавестио медије, јер таква упозорења би утицала на резултате.

Радим од куће и пошто сам по осам сати у једнособном ћумезу, из досаде се наливам и наједам, а такво бивствовање, наравно, повлачи и одређене последице. Често морам да проветравам собу, као и цео стан, јер се доста смрада накупи за тих осам сати.

Најгоре је после ручка. Потраје сат-сат и по, а онда ми се обавезно иде у ве-це. Ручам увек у четрнаест сати, а у петнаест часова већ се пријављујем шефу да морам на паузу и једва стижем до шоље. Знам да се протеин због којег измет смрди зове скатол, али зашто је мој скатол

гори од неког другог, то не знам. Сигурно да на базд утиче исхрана, као и рад црева, дакле моја физичка активност и ментално стање. Немам тегоба, нити сам их имао, а болове у цревима и у желуцу осећао сам ретко, само ако бих се преждрао на неком слављу, па бих рекао

да су ми црева била здрава и да јесу здрава. Како од хипохондрије нисам боловао, тако нисам ни ишао код доктора. Једноставно, био сам фасциниран колико је ту гасова било и колико је смрдело. Кад бих обавио радњу, просторију бих прскао освеживачем ваздуха и укључивао вентилаторчић у купатилу, али мајушне ушке јефтиног пластиканера нису успевале добро да прочисте кухњи ваздух. Тек после два сата нестајало је сваког трага воња.

Али шта је са експериментом? До идеје за тако нешто дошао сам пре више од две године, кад је у згради, због поправки на мрежи, нестало струје на три сата, па сам јавио шефу да нећу моћи да радим у том периоду, а како

он није инсистирао на томе да покушам да пронађем алтернативу, искористио сам тај дан као одмор. Устао сам мало раније и радио од осам до нестанка струје, а онда сам изашао да прошетам и посетим родитеље. Јавио сам мајци да ћу свратити на ручак. Она и отац су се обрадовали и мама је рекла да ће да спреми оно што

највише волим да једем: масну супу с пилетином и телећом крменадлом, сармице од зеља и штрудлу с маком. Пошто је мајка била куварица старог кова, њени оброци били су

висококалорични. Иако сам јео у време кад сам навикао да ручам, гасови су кренули још док сам убацивао другу туру сармица у тањир, а сам фецес се пролактао кроз црева, а да нисам ни завршио треће парче штрудле. Одлазак у ве-це је био истоветан као код куће; исти напор, слична количина, боја на месту, а смрад убиствен и познат. Зашто је мајчина трпеза битна? Зато што сам ипак другачије реаговао на њену клопу. Гасови су ме мучили целим путем до куће, па сам се благо освртао, бацао нехајне погледе око себе и прдучкао. Струје још није било, па сам кренуо пешице до стана, а још двоје-троје комшија се мувало по ходнику горе-доле, поздрављајући се мимоходећи. Због обилатог ручка и напора од пењања, ненормално ми се прдело. Иза мене је, до четвртог спрата, остала само комшиница од неких осам година. Дете је скакутало по степеницама, не желећи да ме претекне, имитирајући моју благу повијеност; ухтало је кад сам и ја усисавао ваздух, застајало и држало се за стомачић кад сам и ја то радио. Осмехивао сам јој се, на шта је она склањала поглед и посрамљено се церила одјеку ходника. Чак сам јој и показивао да ме претекне, али није хтела. Клацкање је потрајало од другог до петог спрата, кад нисам више могао да издржим; осећао сам се као огромни дирижабл, спреман да се запали и експлодира, а како мала није хтела да се помери, нисам имао више избора. Одлучио сам, ипак, да је поштедим звука, па сам завукао руке у џепове и повукао кожу бутина унапред, а то је помогло да се гузови одлепе један од другог и да чмар нема никакву препреку због које би направио чудне звуке. Грунуо сам. На тренутак сам застао, испустио шта сам имао и наставио да пешачим, замишљајући како се детенцету

помера коса, како јој се суше очи и како трепће, а онда се закашљава и склања лице у страну, плује и повраћа. Ждракнуо сам преко рамена, а цурица је и даље имала стидљив смешак, трептала је к мени и нормално дисала. Јесте да је ходник већи од мог собичка и да кроз зграду стално звижди промаја, али морала је нешто да осети, па ја сам осетио! Цурица се међутим није ни намрштила и даље имитирајући мој ход, лудо се забављајући, само мало задиханија него раније.

Размишљао сам о девојчици и о томе како јој мој прдеж није сметао. Свашта сам помислио: како нема чуло мириса, како јој је запушен нос, како, услед задиханости због пењања, није схватила шта се десило.

Одлучио сам да сутрадан спроведем први експеримент. Желео сам да схватим да ли је девојчурак само изузетак или постоји правило, шема по којој мој смрад функционише. Одмах после ручка, изговорио сам се и отишао на паузу од десет минута, па брже-боље утрчао у лифт и притиснуо дугме за приземље. План је био да се возикам, док неко не уђе са мном у дизало, а онда да се, на тако малом и контролисаном простору, ослободим гаса и посматрам резултате. Чим сам се спустио до приземља, комшија прекопута је ушао у лифт. Поздравили смо се, а ја сам одглумио да сам заборавио нешто у стану, па сам кренуо са њим назад на седми спрат. До трећег спрата обавили смо све потребне разговорчиће из пристојности, а онда сам, штоно кажу, пустио голуба: опет сам ставио руке у џепове и раширио дебело месо, пуштајући гас нечујно у лифт. Погледао сам комшију, а он је схватио да пиљим у њега, па је подигао поглед са својих мокалина, насмешио се, климнуо главом, закашљао се, промешкољио као да је

хтео да отресе мој поглед са себе и загледао у сопствени одраз у вратници лифта. Изашли смо заједно на седмом спрату, отишли сваки до својих врата, поздравили се и нестали. Једва сам издржао да стојим у тако малом простору, испуњеном мојим поганостима, а комшија се понашао попут девојчице од јуче, као да се ништа није десило. Пристојност сам искључио из једначине јер нисам веровао у њу у тако екстремној ситуацији. Пало ми је на памет да су родитељи морали да осете смрад из купатила који је, сигуран сам, остао у њиховом стану још дуго пошто сам отишао. Позвао сам их и, после краће приче с оцем, био сам још више збуњен пошто ни они ништа нису осетили. Цела ситуација је постала озбиљна. Сагледао сам је из свих углова, са дотад познатим информацијама, те схватио да сам, вероватно, озбиљно болестан. Платио сам приватнику, како не бих морао да чекам месецима на преглед, и он ми је скенирао главу. Рекао је да је све у реду, а кад ме је питао да му поновим симптоме, рекао сам да сам имао халуцинације. Пошто сам му објаснио чиме се бавим и како проводим већину дана, предложио ми је да вежбам и више излазим напоље. Рекао је да, ако се халуцинације наставе, обавезно дођем да ми препише нешто за смирење и узмем одмор.

Хтео сам да, пре него што потражим друго мишљење или сасвим полудим, наставим да експериментирем. Узео сам свешчицу и оловку, па изашао на улицу и бирао одакле да почнем. Пошто сам испитао једно крајње скучено место (лифт), као и два простора нормалне кубикаже (зграду и родитељски стан), одлучио сам да пробам на отвореном. Можда је нешто до самог састава ваздуха што другачије реагује с прдежима у соби, лифту,

родитељском стану и ходнику. Ходајући парком, десетак минута сам прдцукао, пролазећи поред људи, напињући се и терајући последње гасиће из себе. Нико, чини ми се, ништа није приметио. Људи су ме чудно загледали или су пиљили у мене, с клупа и у пролазу, пошто сам, кад ми је понестало прдежа, правио лудачке експресије приликом камчења последњих флатулентних милилитара. И то ме је онеспокојило. Прва препрека био је рођени прдеж. Требало је, схватио сам, много сати да се он сакупи, а мање од минута да се потроши. Због тога сам променио рутину. Радио сам до седамнаест часова и померио сам време ручка. Доручковао бих више или бих касније ужинао, правећи кратку троминутну паузу да прогутам банану или шаку ораха. Требало ми је времена да се навикнем на такав режим, али успело ми је, а црева су, срећом, остала нетакнута. Сваки пут кад бих ручао, кроз десетак минута би почели гасови, а онда бих, за сат времена, ишао у клозет. То је значило да сам имао мање од шездесет минута да експериментишем, али и то је било сасвим довољно. Мислио сам, испрва, да ће све бити лакше и да ће ми одузимати мање времена, али испоставило се да и тако лаган посао, као што је прдцукање у парку или у кафићу, захтева од човека потпуну посвећеност и дисциплину. Резултати су се низали. Кад бих пролазио поред некога и прдноу тачно поред њега, у тренутку пролаза ништа се не би десило. Пробао сам, онда, да направим такозвани реп: прдноу бих на отприлике четири корака од особе с којом је требало да се мимоиђем, што би значило да би тај заморчић упао у траку мог прдежа који сам оставио иза себе, плус оно мало гаса што се задржало око мене у тренутку самог проласка поред особе. Ни тад нико

ништа није примећивао. У свеску сам уредно уносио све појединости. Да ли је дан тмуран или ведар, да ли дува ветар или је мирно, да ли је киша или суво, или је киша падала, па је ваздух свеж; уписивао сам и то да ли пролазим поред мушкарца или жене, које су отприлике доби; да ли причају с неким или ходају ћутке, сами, у пару или групи. За децу ми је било најтеже да одредим годиште, али схватио сам да је број година сасвим небитан. Нико, у мимоилажењу и мимоилажењу с репом, није осетио смрад или показао било какав знак да му је нешто засметало. Схватио сам и то да можда каквоћа материјала мог доњег рубља и шортсева није добра, односно да недовољно пропушта базд. Експериментисао сам с разним одевним предметима, искористивши и градски карневал да се оденем у килт и тако, глумећи Шкотланђанина, пробам да што боље дистрибуирам прдеж. Следеће што ми је пало на памет јесте да можда мирис није најгора ствар код прдежа, већ звук. Можда је, онда, цака у самом роморењу гаса који се пробија кроз пркно и гузове. Не. Многи би се осврнули да виде ко је прднуо, али нико не би направио гримасу или било шта прокоментарисао у вези са смрадом. Људе је, у ствари, интригирало то што неко слободно и у јавности пушта гласне прдеже, не и то да ли они смрде. Експеримент сам наставио упркос slabим и збуњујућим резултатима. Улазио сам у све градске аутобуске линије, стајао међу људима, тихо или гласно прдео и марљиво бележио реакције које су, нажалост, увек биле исте: нико, ништа. Бацио сам се затим на банке, на поште, ресторане и кафиће, глумарио сам по мењачницама и ћевабџиницама, посећивао бутике и супермаркете, па и јавне ве-цее, као

и установе културе, али ништа се није мењало: мени је смрдело, другима није, и тако у круг.

Одлучио сам да баталим свеску и оловку и да потражим стручну помоћ. Посао је добро ишао, а како нисам много трошио на себе, накупио сам довољно пара да платим најбољу психијатрицу у граду. Већ на првој сесији испричао сам јој све што сам радио протекле две и по године. Убрзо сам јој показао и свеске с резултатима, а она је замолила да их задржи зарад проучавања. Касније смо заједно прешли преко неколико њој занимљивих забележака, покушавајући да одгонетнемо њихово закулисно значење, али смисао се губио у самом експерименту. Најзад, замолила ме је да прдим пред њом, а кад сам јој рекао да сам одавно прдео на сесијама, није ми поверовала, па ме је замолила да убудуће прдим што гласније могу. Нисам имао шта да изгубим, па сам ишао још три месеца код ње, причао и праскао што сам боље могао, али помоћи није било. Баталио сам било који вид медицинске помоћи, настављајући да водим дневник прдежа: шта сам јео тог дана, колико сам пута ишао у ве-це, колико сам, где и како прдео, да ли је неко реаговао на било шта и на који начин. Резултати су, и даље, били слаби, малтене никакви и дневник је постао нешто што ме је притискало. Уносио сам белешке са све мање жара, осећајући обавезу због минулог времена, а не стварну жељу да наставим с експериментом. Свезака у којима сам водио евиденцију било је преко стотину, а све сам забележене податке уредно укуцавао и у компјутер, стварајући тако прегледнију табелу истраживања.

Једног дана, одлучио сам да је било доста с експериментом. Свеске сам увезао у новине и стрпао у

пластичне кесе, па их затворио у сандук који сам довукао с бувље пијаце. Ковчег сам спустио у подрум и тамо га оставио да се пацови боре с њим, а фајл на компјутеру сам послао себи на мејл и пребацио га на хард-диск који користим за чување битних докумената, бришући га затим из компјутера како не бих долазио у искушење да га отварам.

Дани су пролазили и ја сам све мање мислио о прдежима, смраду и експерименту. Чинило ми се да је то нешто што се десило другом човеку, искуство које ми је давно препричано, па ми само зато наликује да може бити и моје. Помирио сам се с тим да само ја осећам сопствену флатуленцију као неку нелагодност, као нешто што ми смета и не прија мојим ноздрвама, а да је другима то сасвим небитан базд, смрадина која их се не тиче нити их на било који начин дотиче.

СТРАХ ОД ЗВОНА

Телефон је звонио унедоглед и још више му повећавао нервозу коју је осећао због кашњења. Иако је увек долазио с барем петнаест минута закашњења, никако му није успевало да се до краја отресе кривице која је ишла с одлуком да увек последњи негде стигне, да га ишчекују.

Није се јављао на телефон јер је знао да га са друге стране очекује празнина, која га је испрва интригирала, а онда је почела да му се чини толико свепрожимајућом да је умишљао како ће се црни плашт искрасти кроз рупице на слушалици и испунити његов стан и њега самог.

Као и сваки глумац, окаснио је на представу у којој је играо главну улогу, али колико год да је био свестан како комад не може почети без њега, толико га је више вукла ситна потреба да закасни што више, бринући и нервирајући ансамбл што га већ нема, јер треба то лице нашминкати, а тело обући у костим.

Звоњава телефона га је испратила као молећив кучећи поглед и кад је затварао и закључавао врата од стана, а чуо ју је и силазећи степеницама (лифт није подносио јер је у њему увек могао да остане заробљен с љубопитљивцима), све док није ступио на бетон пегав од утабаних жвакаћих гума.

Учинило му се да звоњава ипак не јењава, чак и пошто је ушао у аутомобил, провозао се пет-шест ћошкова даље од стана и паркирао са стражње стране позоришне зграде, где намргођени чувар увек тера непознате возаче.

Обазирао се све време, возећи, паркирајући се, поздрављајући се, улазећи у крцат бифе испуњен димом, мирисом алкохола и причом, јер није могао да схвати одакле долази то тихо зврјање од којег је имао осећај да га нешто дражи по врату.

Пошто се поздравио са свима, наручио ракију и запалио цигарету, замолио је колегиницу да погледа није ли га нешто угризло за врат, а она је пиљила у комад меса, не спазивши ништа необично, никакву бубуљицу, ситни отисак паукових очњака или огреботину, па су заједно одлучили да му сигурно смета маркица на мајици или је свраб стварао нови омекшивач.

Представа је прошла глатко, публика је аплаузом измолила од глумишта три биса, а костимографкиња му је, док је излазио на сцену и повлачио се с ње, као што је улазио и излазио из лика који је тумачио, опрезно уклонила маркицу с оковратника, тако да не остане ни делић пластике који би могао да му и даље иритира шију.

После наступа, опет бифе. Ракије су се ређале, као и похвале колега и срећних цивила који су, због познаства с овим или оним из позориша, успели да се умувају међу славне и ту кратко олимпију.

У стану, пијаног га је опет сачекала звоњава телефона. Јавио се, али наново нико није проговарао; линија му се чинила празнијом но икад.

Ишчупао је телефон из зида, не без бојазни да је то антагониста у његовом животу којег неће моћи тек тако да ућутка. Апарат је, после бесомучне вишедневне звоњаве, најзад ућутао.

Пробудило га је лупање на вратима које као да је било директно по његовој глави; снажно *дум, дум, дум* одзва-

њало је у болној сфери и терало га да псује и придржава главу десницом, док је другом руком неопрезно млатио испред себе, не би ли се домогао кваке и лако отворио врата.

Уплашена мајка нагрнула је у стан, ни не обраћајући пажњу на глумчево стање, одмах ударајући у придику како га зове, и зове, и зове, а он јој се не одазива на телефон. То што јој је опет поновио да може да га позове на мобилни, није јој ништа значило, за њу је то просто нова технологија, не занима је да памти број, на крају крајева, комшиница јој је рекла како мобилне користе дилери да се међусобно договарају.

Глумац је покушао да јој објасни проблем с фиксним телефоном, али брижна и од толике бриге већ насрђена мајка није обраћала пажњу на његове изговоре, све док јој није показао телефон, па га на њене очи опет утакао у мали штекер за телефонску линију. Тхутали су секунд-два, а онда је стан изнова испунила звоњава телефона. Глумац ништа није рекао, већ је с обе руке, увлачећи главу међу рамена, показао на зврндаљку, а мајка се латила слушалице и дрчно јавила. Али и она је као одговор добила само празнину.

Испратио је мајку, па се узгред јавио на телефон, али како нико није ништа проговарао, одлучио је да оде до поште и сазна број телефона који га зове, као и адресу.

Није био обичан глумац, него глумац главних улога, тако да му је у пошти требало две секунде да шармира госпођицу на шалтеру. Издиктирала му је број телефона који га је живцирао, а врло брзо му дала и адресу.

Није желео да зове телефоном, већ је отишао до улице, нашао број улаза, а дрвени поштански сандучићи с црним

и месинганим таблицама, на којима су уредно писала имена и презимена станара, показали су му презиме које му је шалтерска службеница изговорила.

Попео се до стана и покуцао, па позвонио. Нико није одговарао, те је помислио да можда стварно никог нема код куће; није ни он стално био у свом стану, не може са сигурношћу да тврди како телефон баш увек звони, можда постоје читави сати кад је направа нема.

Ипак, толико му је муке задала звоњава телефона, толико дуго га је прекидала у свакодневним опуштањима, па је наставио да звони без престанка, све док, вероватно, осигурач није искочио и звонце престало да се оглашава, а онда је опет наставио да лупа на врата, док га отварање суседних врата није тргло. Нико није изашао у ходник, па је схватио како је то био знак да је претерао.

Сасвим се приљубио уз вратницу, а десно ухо је наместио тако да целом површином пријања о лакирано дрво. Из унутрашњости стана допирало је нејасно брујање, али тако тихо да није био сигуран да ли тај звук долази баш одатле или је случајно чуо последњу вибрацију трамваја пред зградом.

Одмакнуо се, погледао око себе, па вратио позорност на врата, пружајући руку према кваки, стежући је и споро повлачећи надоле. Још једном се обазрео унаоколо. Сем ако интригиране комшије нису вребале кроз конвексне шпијунке, био је сигуран. Спустио је кваку до самог краја, а онда је лако гурнуо вратницу напред.

Указао му се празан простор предсобља и исто тако огољени кубници соба, које је могао да види тек у делићима.

Закорачио је у ходник, ослушнао и одлучио да затвори врата за собом. У брави није било кључа нити је на вратима

постојао ланац или рајбер, што га је умирило јер ће моћи да изађе неометано.

Завирио је у кухињу и купатило, и у њима није затекао никога. Кренуо је према преосталој просторији: великој дневној соби. Ушао је у њу и видео како је скоро празна: тросед и на њему преко главе прекривен човек, а на поду старински телефон гломазне базе с кружним бројчаником и гајтаном који се протезао од телефона до покривача.

Глумац није знао шта да ради, али му се није дотичала особа пред њим, па је муцаво изустео реч-две, не би ли дозвоао покривеног. Пошто се ћебе није помакло, скупио је храброст, зграбио прекривач и повукао га према себи, али тело је остало непомично. Ухватио је још јаче крај ћебета и стргао га на патос, откривајући пред собом самог себе, како држи слушалицу на левом уху и пиљи у прозоре на супротној страни собе.

Није знао шта да ради. Да ли да одмах истрчи из стана, или да настави да пиљи у самог себе? Помислио је да луди и од те могућности су му срси прострујали телом, али нешто га је терало да се и даље гледа.

Био је то он од главе до пете: сваки усек на епителу усана, младеж, брадавица и храпава кожа налик пилећој на лактовима, праменови косе, па и фризура, обрве, нос, шаке (њих ни најбољи пластични хирурзи не могу да промене), рамена, бедра, све, све, све на том човеку изгледало је попут глумца; али глумац је и даље био глумац, чукао је и није знао шта даље да уради, а пошто се ни допелгангер није мицао, одлучио је да барем учини оно што је и дошао да уради, па је притиснуо тастер смештен између малих рашљи телефона (тамо где слушалица належе на базу) и прекинуо позив. Одахнувши, као

да је могао да тишину овог стана пресели на напрасну тишину која је, прекидом везе, можебити, завладала и његовим станом.

Дублер се ни на ово није померио, па је глумац опрезно дотакао слушалицу, а пошто ни то лежећег човека није натерало на било какву реакцију, ухватио ју је и померио је у страну, пипајући случајно својим малим прстом његов малић.

Човек се хитро придигао, сео на лежај и, бацајући кратак поглед на глумца, исто тако брзо чучнуо испред њега, имитирајући га. Глумац се уплашио и пао уназад, али хитро се усправио и наставио да седи, пиљећи у двојника који је исто тако брзо сео на под и колачио очи на глумца.

Повукао се рукама уназад, а његов одраз је учинио исто, ударајући се о тросед; то га нимало није спречило да до танчина изимитира покрете глумца, све до кратких, убрзаних удаха и издаха. Глумац је наставио да узмиче, не скидајући ока са човека пред собом, сасвим губећи моћ говора. Није га занимало ни ко је ни шта је особа или ствар пред њим, желео је да побегне из стана и та мисао му је господарила телом.

Напицао је зид иза себе, усправио се, жуљајући леђа о прозоре, а дублер га је имитирао са супротне стране просторије, шушкајући, док је тарао мајицу о бели зид. Глумац је закорачио напред, дупликат је урадио исто, па се глумац вратио уза зид, што је смирило и његов одраз. Погледао је у врата, а двојник се запиљио негде кроз прозор. Глумац је искористио трен сподобине непажње и из све снаге се одгурнуо о прозор и појурио према ходнику, али је дупликат јурнуо према другом крају

собе, појачавајући насртај одупирањем о зид, и тако снажно распалио о глумца да су обојица пали на под, разбијајући нос један другом, преврнувши телефон и померајући тросед у покушају да зауставе крволиптање и да се усправе.

Размишљао је како да побегне, али је убрзо схватио да ће дублер осујетити сваки покушај. Напрасно је одлучио да уради нешто што вероватно никад у животу није. Пустео је нос и замахнуо десницом према дублеровој глави, савијајући се трен пре него што ће га ударити, мислећи да ће на тај начин преварити дупликат, али двојник не би био двојник да савршено није поновио глумчев покрет и ударио га посред лица.

Глумац се савио од бола, већ начета фаца још јаче је бридела и отицала, а пошто се усправио и погледао у двојника, овај га више није подражавао, већ се смешкао с извесним поносом на разваљеном анфасу.

Скамењено је гледао како глумац напушта просторију, иде низ ходник и, ни не окрећући се према њему, хвата се за кваку, отвара и затвара врата, остављајући га у празном стану.

Лицепоходник је изашао на улицу и зачудио се схватајући да тачно зна где мора прво да оде – кући. Прилазећи згради, могао је да начује нараву која му није давала мира, а љутити поглед комшије налакћеног на ограду терасе рекао му је како се ситуација није променила.

Телефон је бесомучно звонио, а глумац је пустио да се особа с друге стране линије још мало забавља слушањем монотоног звука, па је, пошто је мајицу и други прљав веш ставио у веш-машину, пришао апарату и јавио се.

Мајка је била бесна што јој се опет цео дан не одазива на позиве, па јој је мирно објаснио како је био на аудицији за важну улогу.

КРАЉ ЗОРТ

Возио се аутобусом, као и сваког дана у то време, враћајући се с посла. Пошто је хватао повратни превоз на првој станици, успевао би да седне, задубљујући се у књигу или вести које је читао дијагонално, повремено ждракајући кроз мусаве прозоре, не би ли у промичућој панорами града схватио где се налази и колико још има да се клацка до куће.

Тог дана, као за инат, није понео књигу, а обично би је носио, ако ништа друго као талисман за који је знао да му је у торби или унутрашњем џепу јакне, ређе сакоа. Њена близина би му путовање и бивствовање у канцеларији чинила много пријатнијим. Понекад би ишао толико далеко у сновиђењима да је конструисао филмске сцене: неко га бодe ножем у срце, али му књига спасава живот; зликовац га упуцава, али тане допире до средине укоричених речи; џепарош му неприметно извлачи књигу из унутрашњег џепа и тек пошто изађе из аутобуса, схвата да је лопов побркао корице с новчаником.

Али ње није било, машта је заказала, па се забављао прислушкујући све распламсалију причу две девојке које су заузимале седишта испред њега. Пажљиво је слушао дијалог и задржавао поглед на једној, па на другој, у зависности од тога коју је покушавао да што боље разуме у гунгули прегласног возила: мотор, кочнице, шкрипава врата која се свако мало отварају и затварају, гласни телефонски разговори, пијаница који све гласније певуши баљезгаљку.

Сазнао је свашта, али оно што је уво залепило за разговор девојака била је примедба једне да је гора списатељица од ове друге. Занимало га је откуд тако младе девојке да буду писци, па још и да су толико узнапредовале у занату да знају која је боља, а која лошија.

Бука је, међутим, била превелика, а он гладан и сможден од посла, па је успевао да ухвати једино делиће разговора, а фрагментарну књижевност никад није носио у унутрашњем џепу. Нажалост, успео је да разуме кобни солилоквиј једне од њих две, оне талентованије, по признању друге сапутнице, о томе како је њој возња аутобусом значајна јер увек ту пронађе инспирацију. Као да је могла да осети његов поглед на својим уснама, благо се окренула и кибицнула га, толико брзо да није могао ни да реагује, већ је отупео поглед о њих, слушајући их како причају о томе да је њима све надахнуће: људи које посматрају у јавном превозу, они који су на улици, што ће по станицама, догађаји и „микро-догађаји“, како их је мање талентована насловила, а који се дешавају свуда унаоколо, као рецимо тај тип који седи иза њих и прислушкује њихов разговор. Изашле су на следећем стајалишту, а он се возио још четири станице, пре него што је и сам пробио пут кроз умртвљена тела путника и бупнуо на плочник, баш у тренутку кад су се врата за њим затворила.

Обазрео се, као да се први пут нашао на тој станици. Није могао да се смири у мноштву на улици, јер шта ако је још неко од људи на улици писац, па га посматра и тако прави књижевни лик? Није много марио да ли је у туђим маштаријама протагониста, антагониста или

успутни небитњаковић; плашило га је да се случајно не нађе у књижевном делу.

Трудио се да не обраћа превише пажње на светину јер му се учинило да луди: уображавао је да чује њихове мисли, а као да су се све оне односиле искључиво на њега. Као причина му се јавило и куцкање у ушима, звук сличан притискању дугмића на тастатури, који је убрзо постао громогласан, као да су компјутерске гумбове заменили штектајући тактови писаће машине.

Улазећи у стан, покушавао је да се сети свих књижевних жанрова и форми које је знао, а спремајући вечеру и седајући испред телевизора да је поједе, преломио је како би сигурно више волео да буде главни лик у роману, него неодређени лирски субјекат у песми с аутобиографским мотивима, или, не дај боже, карикатурални лик у краткој причи у којој не би стигао да доживи обрт.

Вечерао је, боцкао је по даљинском, мењао канале, уживао у заслуженом слободном времену после дана проведеног у канцеларији; кад је спазио да је прозор који гледа на унутрашње двориште зграде, био је сасвим разголићен. Шалони су били подигнути, а кроз окно је видео прозор с преке стране зграде, који је уоквиравао жену лицем окренуту њему. Често је дизала главу и гледала у његов прозор, затим је спуштала поглед и нешто бележила: у једној руци је почивао укоричени нотес, а у другој оловка.

Пришао је прозору и десном руком се ухватио за малу потезачу која би лепезасте ролетне уз *вуш!* спустила преко целог стакла, али је застао окамењен призором.

Са те раздаљине јасно је видео жену. Стајала је сасвим близу рама, као и он, али, за разлику од њега, није хтела да

га застори, већ је с великим жаром писала по роковнику, скупљених усана, као да се труди да забележи што више детаља.

Сачекао је да жена подигне поглед, па јој је брзо махнуо, а она је на то још јаче стиснула усне и брже зашкрабала. Помислио је како је жена леворука, пре него што је спустио венецијанере и завртео пластични штапић, померајући на доле правоугаоне нише.

Наредних дана посебно је обраћао пажњу да не начини сличну грешку и заборави да понесе књигу. Радио је вредно, није ни посезао за прозом сигурно смештеном у унутрашњем џепу, али је био сигурнији у њеном присуству.

Примећивао је, међутим, да га све више људи посматра и, чинило му се, одмерава. Волео је и он да пиљи у пролазнике, поготово ако би се сит назевао на паузи за ручак, у реду у пошти, или каквој сличној незгоди. Ипак, туђи погледи деловали су му прожимајући, као да је био предмет опскурној класи сликара који су га користили за вежбе из анатомије.

Схватио је врло брзо да се не ради о крокистима, већ о писцима и списатељицама, налик оним двома девојкама које је прислушкивао у аутобусу. Одједном је могао да ухвати знатижељне погледе на многим лицима, а неки од тих људи би и записливали нешто у нотесима или по мобилним телефонима, све време дижући главу да га боље одмере.

У канцеларији је био миран, колеге и колегинице су били заузети дневним нормама и нико није деловао као да користи компанијско или слободно време да би га претварао у књижевни лик.

Никако, међутим, није могао да престане да размишља о томе како би било ко, у било ком тренутку, уз само два-три стиска по екрану телефона или уз плајваз и свеску, могао да га начини јунаком, а да од његових реченица, безначајних речи којима је поздрављао људе око себе, захваљивао се кад би био нечим услужен, или се извињавао ако би кога нагазио у лифту, прави прозу или поезију у прози, још више кривећи значење и значај онога што је сматрао сасвим безвредним.

Није се плашио да себи прида одређену вредност, гајио је, као и сваки човек, сујету у наглашенијем или слабијем облику, у зависности од ситуације, но није желео да га неко други вреднује и описује.

На шта би то личило, да неко седи иза њега у аутобусу и гледа му у теме, проређене длаке светле косе која се све више из плаве претварала у седу, а онда још и пегице на скалпу које су потврђивале позамашан број година на плећима, па тек плећа, односно одећа коју је носио преко њих, како би то тек неко описао или доживео и какво би значење могао да му да, а он је тог дана просто узео сако, или џемпер, или кошуљу, јер је то било чисто, или се слагало са панталонама, или расположењем; све је то само по себи већ било знак, али није желео да тај знак буде дозначен, и лоше протумачен.

Судећи по двома младим списатељицама из аутобуса, као и по бесмртним стиховима ванвременског песника из читанке коју је давно бифлао, а чудом није заборавио, изгледа да су сви људи данас писци, или да барем имају склоности ка једном од књижевних израза, и да је само питање тренутка кад ће се дати у исписивање свега онога што им је на памети, а можда тако и њега докаче.

Ко зна какав би лик могао испасти? Или, далеко било, тип.

Да ли ће бити убица; случајни пролазник који реши велики проблем; да ли је ту само зарад атмосфере; шта он уопште ради у нечијем нотесу или компјутеру; одакле им право да му писаљкама померају руке и ноге и цело тело; дају му или одузимају глас; претпостављају шта мисли, док се вози аутобусом или прелази преко зебре, док му аутомобил труби јер је пошао на црвено; и, на крају крајева, шта ако неко одлучи да га, из чистог хира или мањка имагинације, тек тако убије? Значајнији ликови су падали по страницама књижевности, што не би и он, све и да га неко претвори у главни лик, у шта је чисто сумњао, пре свега јер је увек себе сматрао човеком по страни, неупадљивим житељем града и планете, али баш зато би некоме могао и да се учини интересантним, нека ентузијастична списатељица сажаљива на малог човека баш из таквих побуда би могла да га узме на врх оловке или да га изгумба у компјутеру, правећи од њега лик, а он је само желео да га оставе на миру, да иде на посао и да се врати с посла, и да проводи слободно време како жели, без обавезе да некоме буде уверљив или потребан, без страха да ће га превише ревносни уредник штриховати као прилог вишка.

Најзад, опет у препуном аутобусу, налази месташце, наслањајући тур на померајући делић хармонике, препуштајући се туђим телима да га држе у месту, док прстима пуних трнаца вади књигу из џепа и отвара је насумично, само нешто да чита, скрене мисли и не гледа у људе који га можда проматрају и исписују, да најзад и он неког можда испише или домашта, јер такве

је тренутке у књигама највише волео: кад му се пред очима нађу два-три детаља, а остало се препусти мозгу који увек надограђује.

Тако је било и овог пута. Обичан опис неупадљивог човека који, стишњен попут кофера у авионском пртљажнику, једва успева да чита књигу коју само што је извадио из унутрашњег џепа сакоа.

ДУГ ДАН СЕ
ПРИВОДИ КРАЈУ

Ево га опет на гробљу.

У руци му смешно расте букет шареног цвећа које је купио од неизоставне бабе близу улаза. На себи има сиву кошуљу подвијених рукава, црне фармерке и грао мокасине из којих при сваком кораку пфне мало беби-пудера.

Фотографије с умрлица окачене на порталу гробља (углавном узете из личних карти и пасоша преминулих) учине му се као да су лимене паткице у луна-парку, изубијане салвама дијабола. Заврти главом, отресе њихове умртвљене погледе и помери се од зида.

Не направи ни три корака, а прићу му друга два обавезна пратиоца некропола: мусава деца одрпане одеће. Велике бистре очи једино су што је чисто на њима и она као магични двогледи гледају у његову душу, а пружене ручице и чикомолитвовање додатно рију, терају га да извади новчаник и сваком детету да милостињу.

Увек се могу срести и:

а) гробари у тегет комбинезонима, руку заузетих цигаретама или са колицима у којима тандрче оруђе;

б) скамењени људи који се миром изнад хумки поистовећују с онима у чије портрете и имена гледају;

ц) грактаве врране, гавранови, свраке и гачци који одвајкада уносе необјашњив неспокој у хомо сапиенса.

Пошто заиста прође поред свих ових слика, заустави се и обазре се, тражећи страну на коју треба да крене. Постаје му јасно зашто је толико дуго одлагао посету

пријатељу – месецима плашећи самог себе временским непогодама или превише топлим данима и измишљајући разне обавезе – он не зна где је сахрањен. Тражио га је и раније, али није успевао да га пронађе. Одлазак до управне зграде и распитивање о броју парцеле и њеном месту није долазило у обзир јер би разбио осећај спонтаности који му је, из неког разлога, био јако важан. Ако би све предодредио, није морао то ни да уради.

Креће преко стазе поплочане попуцалим и у траву зараслим бетонским плочама и чкиљи кроз сунцем опрљени предео, покушавајући да се сети где почива пријатељ. Стаза се свако мало рачва и води између споменика, крстова и хумки, махом утабаним земљаним путићима који се пружају до сивих зидова. Остатак гробова може да се досегне једино гажењем по високој трави и другим гробним местима.

Одлучи да још не скреће с плоча, већ да оде до капеле, смештене у центру гробља. Закорачи на степеник који води до одшкринутих врата, гурне главу у таму зграде и шмрцне. Капела је празна, ни живих ни мртвих, само влага и ехо најтиших покрета.

Врати се до табле с умрлицама и зачуди се како је празна, а на улазу су га испратиле толике очи. Тргне се, али не примети никога: чак су и деца негде нестала.

Зажмури како би се што боље вратио кроз време, на сахрану. Помешана лица, поповско певање, ковчег на одру, на раменима, у земљи, пешкири око мишица, ћућор људи код капије, ракије надушак. Не може да се сети две ствари: ничијих суза (као да се оне подразумевају толико да су се искључиле из сећања) и места где је покопан.

Успева му, ипак, да се сети како је стајао на отприлике истом месту кад су ковчег изнели из капеле, а да су онда сви кренули налево за крстоношом.

Погледа у батаљон споменика лево од капеле и крене стазом ка првој ниши, одлучујући да је најбоље да иде редом: на тај начин ће најефикасније да провери све парцеле и неминовно ће набасати и на ону коју тражи.

Пошто је сат времена гледао у непрегледна имена, године, фотографије, резбарије и кратке епитафе, опет се нађе близу улаза, схватајући да је прошпартао целу леву страну.

Болних стопала, с великом флеком на леђима која личи на плашт суперхероја, дахће и не може да верује како му је опет промакао онај који тражи.

Седне на склепану клупу чији је један крај прикуцан за разгранати кестен, а други је подбочен остатком греде. Одложи цвеће крај себе, изује једну па другу мокасину тресући камечниће и громуљице земље, па палцем и кажипрстом ухвати предњи део кошуље и затресе је, хладећи се.

Остави цвеће на клупици и оде да се напије воде на чесми, смештеној на средини стазе, између капеле и улаза, а онда се врати и наслони на дрво, гледајући десну страну гробља, покушавајући да призове било какав приказ који би му указао на смер којим би требало да крене.

Схвати да је већ био у истој ситуацији, и то више пута, а сећање на то му се укаже јасно, умножено као одраз у огледалима упереним једно у друго: зима је и он мрзне на клупици, не знајући куда даље, испуштајући пару из уста, исто тако размишљајући како је већ био ту; друга нека зима, пуна снега, заробила је све у целац и његови

трагови у дубоком снегу су једини знак да је људско биће икад крочило на гробље, а он се и тад пита куда даље, присећајући се како је и раније стајао ту; лије киша, али он је испод огромног кишобрана, у непропусној обући, одлучно шета између хумки и гледа у споменике, рачунајући колико је ко живео, сећајући се да је то раније већ радио на истом месту; безлични дан, сунца скривеног облацима, спарина и превелики букет у руци, шушка по рано опалом лишћу, пре него што га невреме потера испод кестена, одакле гледа на крстове и размишља како је исто тако раније био ту; али тад је било лето.

Успаничи се јер се наједном сети силних посета, а пре је био убеђен како је на гробље отишао свега три-четири пута. Устане и направи који корак тамо, па који корак онамо; труди се да шетањем истисне нелагоду која му кошуљу још више кваси знојем. Помисли да је полудео, али онда се смири, схватајући да ако о томе размишља, онда сигурно није луд.

Зграби цвеће као да је то чудотворни мач који може да му осветли пут и одведе га до циља, па се наново одлучи за парцеле слева, у потпуности се поверавајући сећању.

Обневидео од шетања, жеге и неугодне обуће, одгега се до чесме, стави главу под млаз воде и дуго се хлади, па рукама усмерава воду у уста и гута, гута.

– Да ли сте добро?

Женски глас га одвоји од прозирне нити. Усправи поглед и спази жену његових година, у мајици и избледелим фармеркама. У рукама носи цвеће и канту из које вире две крпе и метлица. У њеном погледу схвати како изгледа, па се усправи, заклима главом и обриса руке о косу.

– Јесам. Хвала. Само сам уморан.

Жена се осмехне, климне главом, приближи се млазу, ослаби га завртањем вентила, извади метлицу из кофе, па подметне кофу и пусти да се напуни водом. Он је за то време гледао унаоколо, окретао се и жмиркао према сад већ познатим споменицима, осећајући да је пријатељев гроб ту негде.

– Ја увек дођем овако касно. Никад никог нисам срела на гробљу у ово време. Сви то одраде пре подне.

Скрене поглед с плоча, погледа је, заклима.

– А ја сам од јутрос овде.

Жена прекине млаз, узме канту за држаљу и искриви се, тражећи баланс. Њему лакне што је још неко ту, па малтене скочи на жену и прихвати кофу, вукући је на своју страну.

– Дозволите да вам помогнем.

– Хвала, не треба.

Жена одлучно задржи канту, али јој се ведар израз лица не промени.

– А шта то радите од јутрос на гробљу?

– Тражим пријатељев гроб.

Ходају заједно. Ни једно ни друго нису обратили пажњу да су кренули низ стазу, закорачили у први ред гробова и наставили кроз траву.

– Цео дан?

– Заборавио сам где је.

– Зар не можете да питате неког?

– А што ви долазите тако касно?

– Ја сам дошла да родитељима мало средим споменик.

Нисам била сто година. Сигурно је прљав.

Он застане, што она схвати тек кад се удаљи пет-шест корака, па стане и окрене се према њему.

– Надам се да ћете га наћи.

– Хвала.

Жена продужи на своју страну, а он пође супротним смером, желећи да настави потрагу даље од ње, како не би једно другом сметали.

Окрепљен водом и разговором, хода усправно и живо врти главу тамо-вамо, тражећи фантомску парцелу. Убрзо заборавља да је срео жену, тражи ли тражи, повија се и све више криви над хумкама, а стопала га пеку толико да хода као патак, покушавајући да нађе најмање болан положај.

Усправља се, извија леђа и крчка пршљенове. Спази жену на другом крају гробља како гледа у њега, маше му високо испруженом руком, смеши се и показује му да приђе.

Сунце се више не види, небо је пожарно и он не зна колико је сати, али је сигуран како ће ускоро да затворе гробље. Гледа у преостале споменике испред себе, онда у жену, па одлучи да јој се придружи. Чим јој је довољно близу да не мора да виче да би је чуо, жена га пита да ли је пронашао гроб.

– Нисам. Не могу да се сетим где је била сахрана.

– Наћи ћете га други пут.

– Надам се.

Приђе јој и седне на плочу иза њених ногу. Слепоочнице и стопала пулсирају удруженим ритмом.

– Ово су моји родитељи.

Жена испружи кажипрст на свеже опран споменик, а он покуша да прочита имена, али од умора му се слова и цифре замуће и помешају. Схвати да нема много шта да се каже на то, па седне на плочу коју је малопре опрала

и загледа се у његово орошено лице. Он узврати поглед и насмеши се јер не зна шта би друго.

– Хоћете да вам покажем шта још радим на гробљу?
Климне главом.

– Мало је глупо. Можда је и морбидно.

– Нема везе.

Она устане, погледа око себе, па се опет врати на плочу. Помери се на средину и легне наузнак, показујући и њему да уради исто. Он оклева зачас, гледа унаоколо, па је послуша, пружајући се на топлу плочу.

– Е, сад, лежим овако, док се скроз не опустим и не помислим да сам стварно мртва.

Жена легне на леђа, испружи руке и ноге, задржи поглед на небу две-три секунде, па склопи капке и умири се тако да он ускоро не може да види да ли уопште дише.

Уради исто што и она, с тим што руке задржи на грудима, попут фараона, осећајући како му дамар постаје све успоренији. Дуго не затвара очи, већ гледа у лила свод, чекајући да се цео опусти, да се смањи бол у ногама и да рупа глади у стомаку начас престане да зјапи. Чује удаљене гласове, шкрипу вратница и тандркање реза, ланца и катанца. Уместо да скочи и појури према улазу, остане на месту, постајући све мирнији.

Баци поглед на жену и она му заличи на део споменика, саркофаг средњовековног велможе чији је лик у оклопу исклесан на масивном поклопцу.

Кад најзад склопи очи, зачуди се што у истом тренутку зачује капелско звоно. Али наставља да жмури. И тако дуго остаје непомичан. Миран.

ТУРИСТА ИЗ МЕСТА

Често ме питају, пошто се појавим на граничном прелазу, да ли сам ту због посла или као туриста, и никад не знам шта тачно да им одговорим јер је, у одређеном смислу, из оба разлога тачан одговор, али то звучи превише као клише из филма који је добар само за убијање досаде недељом после подне. Много путујем и досад сам се навикла на то питање, као и на мртве погледе цариника и разних бирократа који морају да провере пасош, а понекад и да вирну у пртљак који вучем са собом. Претерујем кад кажем „вучем“ јер не носим превише ствари: ранац, торбицу око струка и можда неку кесу или цегер.

На пут увек идем лако опремљена јер сам се до сада извежбала у свим незгодама које могу да ме задесе. Раније сам, ваљда као и сви, трпала превише ствари у превелики кофер. То је тако зато што људи на пут оду много пре правог путовања; замишљаш хиљаду и једну ситуацију која ће се можда десити „тамо негде“ и онда за сваку ту измаштану жељу пребирају по орманима и фиокама, тражећи одећу и обућу за коју знају да им сигурно неће бити потребна, али је ипак, за не дај боже, стављају, пакују, вукљају и онда неупотребљену враћају кући.

Реално сагледавање ствари, односно одабир предмета који ће ми бити потребни на путу, довела сам до савршенства, а чест одлазак у најразличитије могуће земље научио ме је и стрпљењу на граничним прелазима, у редовима на аеродромима, као и у сличним таквим

кобасицама од људи по музејима, палатама, дворцима, зградама од културноисторијског наслеђа и, уопште, свуда где треба да се сачека. Стрпљење је кључно за оно што радим и искуство ми је ту стварно добро дошло јер без знања о економичном паковању бих живела, али без дебелих живаца би то ишло много теже.

Пошто прођем све те контроле, укрцам се у авион, брод, аутобус, или такси, време у путу обично проводим тако што читам књигу или причам са сапутницима, ако су расположени. Нисам досадна путница која започиње разговор и одржава га по сваку цену, па и ону највишу, цену досаде, већ волим да се упознајем с људима, чујем њихове приче или занимљивост која им се десила на путу. Такође, интересује ме шта ће радити, кад стигну тамо где су наумили. Све то пажљиво снимам на диктафону који носим свуда са собом. У мом ранцу понајмање има преобуке, а већином је попуњен опремом за снимање. Диктафон носим искључиво у овим „шпијунским“ акцијама, како их називам из шале. Нису то заиста разговори који би могли да занимају иједну владу на свету, па самим тим ни жбирове, већ их тако зовем зато што људи не знају да их снимам. Никад им и не кажем, чак и ако се дотакнемо онога чиме се бавим и зашто сам на путу; трудим се да они мени причају, а да ја што мање говорим. Немојте мислити ни да са тим снимцима радим ишта перверзно или илегално, просто ми требају разговори људи, како би целокупан снимак пута био потпун.

Кад дођем до жељене земље, одмах идем у хотел и смештам се у соби коју сам на време резервисала, па се брже-боље распакујем и проверавам опрему, јер свашта може да јој се деси током тумбања у путу. Одахнем,

пошто утврдим да чврста пластична кутија обложена сунђером добро чува предмете. Истуширам се, пресвучем, па оперем ствари у којима сам путовала и оставим их да се суше. То је други трик који сам научила путујући: не мораш да носиш преобуку за сваки дан, довољно је две-три, али да их редовно переш и сушиш. У најгорем случају, докупим гаће, чарапе или мајицу. Наравно, нису сва путовања истоветна. Некад је пут много дугачак и изнурујући, а некад стигнем на одредиште у року од три сата. Од дужине и услова клацкања зависи и то да ли ћу одмах да се бацам на посао или ћу да једем и још мало одморим, а понекад одмах легнем у постељу и спавам, како бих сутрадан рано ујтру на миру почела да зујим.

Ово заиста није списак, причам вам нешто друго, али, трећа ствар која је битна на путовању јесте обућа. Које год да је годишње доба, ишли по асфалту или мочвари, морате имати обућу баш за тај терен јер ће, у супротном, стопала да вам пропадну од жуљева и раница, а ноге ће да се брзо уморе и издају вас. Дакле набавите што удобнију обућу: прилагођену за оно што вам је потребно и да је ваш број, јер овде нема места сујети. Пошто је сад лето, а прогноза најављује само топле дане без падавина, понела сам спортске сандале које су одличне за дуге шетње по равном терену као што су градски тргови, улице, паркови и музеји.

Чалабрцнем доручак, па се вратим до собе, покупим опрему и хитро излазим на улицу, идући равно до првог одредишта. То би могла да буде четврта ствар: направити план. Већина туриста безглаво иде којекуда, губећи много времена, умарајући се и досађујући, али ако имате добар план шта ћете и кад да обиђете, све са рутама тог плана

укуцаним у неки од ГПС програма или на карти, онда сте на коњу јер нећете толико енергије трошити на вртење округ и бесциљно разгледање фасада. Наравно, ако неко воли да се губи по улицама и пиљи у барелефе, нека му.

Прво на реду ми је снимање славне фонтане која испушта невероватно пријатан звук шуштаве воде, па морам да је снимим. Парк није огроман, али није ни паркић, како су га представили на једном сајту за путовања. Не треба ми, међутим, много времена да га обиђем и сместим се на руб фонтане. Довољно је рано, па још увек нема много људи који су изашли у шетњу или да се охладе од дневне јаре испод зеленог лишћа стабала или управо крај воде, на једној од клупа. Из ранца вадим пластичну кутију, а из ње опрему за снимање: микрофон и слушалице које прикачим на моћнији диктафон, па онда притиснем дугме за снимање и затворим очи. Жмурење има више функција, али најбитнија је та што се од мањка слика чуло слуха разбашкари по мозгу и могу јасније да назрем све оно што микрофон хвата и наснимава у диктафон. Фонтана има централни највећи водоскок и десетак мањих који изгледају као млазеви пишаћке из нечијег пениса. Ти мањи и праве звук сличан мокрењу, пошто се вода у слабом млазу слива у воду накупљену у бази. Зато главни млаз производи више звукова и шумава: прска, шушти, разбацује таптаве капљице свуда унаоколо, плеска обрушавајући се с велике висине на камен фонтане, остале млазеве и воду у дну. Ту су и птице из околног жбуња, а саобраћај је довољно близу да ће га микрофон сигурно забележити, чим и ја могу да га чујем. Ово последње није сасвим тачно. Дешавало ми се да чујем нешто слично као што су блиска возила,

а да касније слушајући снимак, приметим да на њему нема наснимљених звукова с коловоза. Проверавала сам опрему, покушавала да појачам снимак колико год сам могла, а на крају сам схватила о чему се ради: пошто сам знала да је пут близу, домаштала сам и звук, али који није заиста постојао, барем не на месту с којег сам снимала. Колико год машта могла да надомести недостатак звука, ипак се нимало не ослањам на њу, већ документујем све што сам планирала, а у монтажи направим што веродостојнију „слику“ места на којем сам била. Професионалци имају много озбиљнију опрему од моје, иако је и ова коју ја користим доста добра и скупа. Просечан слушалац не би приметио разлику, али она ипак постоји. Оно што ја покушавам да урадим захтева одређени квалитет, пошто имам једну од најзахтевнијих „муштерија“ на свету, али ни његове уши нису толико fine и образоване, иако јесу навикнуте да пажљиво бележе и најмањи шушањ, па да могу приметити толику разлику. Елем, једном звуку посветим пет минута, затим идем даље. Битан је и целокупан доживљај простора, тродимензионалност звука, па зато снимавам себе како одлазим од фонтане и како јој се приближавам, а онда и како седим на једној од клупа удаљеној десетак метара од ње. Што се ових ствари тиче, колико год да се спреим унапред, увек волим да импровизујем. Можда ће ми се свидети да у монтажи дочарам шетњу парком, а затим седање на клупу, па тек онда прилазак фонтани.

Парк се већ попунио људима који се не задржавају по травњацима и седалима, журно пролазе и хитају на посао, у школу, на факултете и ко зна где све. Користим новонастали метеж да снимим безброј одјека најразноврснијих ципела,

патика, сандала, папуча, еспадрила, па и босих ногу о различите површине у парку: траву, земљу, стазе од бетонских коцки, ситни бели камен око цвећа. Нажалост, овакве звукове не могу да снимам по пет минута, већ их „јурим“ колико могу. На крају крајева, они нису пресудни у главном снимку. Пошто забележим све што желим, обрнем још један круг око парка, хватајући општу атмосферу, док се шетам кроз дрвореде.

Следећа на реду јесте главна улица у граду. Пошто сам с парком завршила мање-више брзо, одлучујем да прошетам до тамо и да снимам успутну гунгулу и саобраћај. Таквих снимака никад не може да буде превише, с обзиром на то да могу да се искористе као бука за много места. Људи ме гледају с чуђењем, кад виде да носим микрофон и слушалице, а у руци ми се црни бизарна направа с два метална рога. Научила сам да не обраћам пажњу на погледе јер то може да привуче некога да ми се обрати. Обично их занима шта и зашто то радим, а понеко се интересује и за саму опрему.

Главна улица је налик на сваку „главну“ улицу у већим градовима. Нема саобраћаја, сем покојег бициклисте или човека на електричном тротинету, а накрцана је људима који у две траке, формиране искључиво неком унутрашњом логиком града, иду на једну, то јест другу страну, огледајући се у бројним изложима продавница, као и у нешто тамнијим стакленим паноима старих радњи које су преживеле модерне бутике и супермаркете само зато што дају ретро „шмек“ тој улици. Почињем нови снимак и одлазим левом страном улице до њеног краја, а онда опет шетам, овог пута у супротном смеру, снимајући нови снимак. Улица је улица и могу да снимим било коју, зар

не? Можда, али ја нећу то да радим. Оно што је битно у овом пројекту јесте техничка прецизност, али и тачност. Могу рећи и да је претходна улица у ствари ова улица, али неће то бити то. Ни мени кад будем монтирала, ни њему кад буде слушао. Не бих да се хвалим, али могу да „направим“ улицу од гомиле појединачних звукова: довољно поновљених одјека ногу, гласова, гунгуле, сирена аутомобила и звоњаве мобилних телефона. Али превише смо пута ово урадили и превише се добро познајемо да бих тако нешто учинила, а он би то приметио. Можда не би баш ни знао шта је и где лажирано, али би сигурно схватио да нешто није како треба. Вероватно је опет реч о фантазијама: као оно што сам већ помињала, кад машташ где ћеш све да идеш, па трпаш гомилу ствари у кофер, али, за разлику од багажа, диктафон трпи колико год хоћу снимака, а да му се маса не повећа.

Схватили сте отприлике шта све радим и на који начин. Првог дана сам обишла и музеј, а затим сам ручала у оближњем ресторану, па отишла у кафић измештен од других сличних локала. Хтела сам да снимим атмосферу кафића у којем би двоје заљубљених људи могли да ћуте, држећи се за руке и да их нико не пожуре. Чврсто верујем да звук који снимим носи и део мене која сам у том простору, а самим тим и комадић онога што носим у себи у том тренутку: моја осећања и моје мисли. Срећом, брзо нађем кафић из моје фантазије, па се угнездим у њему, срчем кафу и снимам амбијент.

Много сам шетала, снимила сам велику количину материјала, па се таксијем враћам до хотела и одмарам пре вечере. Ипак, диктафон ми не да мира, па само размишљајем о томе како ли се чује све што сам снимала.

Време до оброка проводим тако што овлаш преслушавам снимке, насумично их пуштајући и премотавајући.

Истуширана и набокана, враћам се у собу и бацам се на монтажу. Меморијску картицу с диктафона сам убацила у компјутер и снимци су се пребацили док сам била у ресторану хотела. Стављам слушалице и монтирам. Увек постоји јако напет тренутак, пре него што почнем са склапањем звукова у опипљиву пројекцију града. Тако је и сад, замало одустајем од рада и одлажем га за други пут, размишљајући о гомилетини ствари које бих могла да урадим, пре него што се посветим послу. Као да ђаволак чучи на мојој глави и намерно ме одвраћа од нечега што ће да ме учини срећном. Одавно сам научила да превазиђем и тај трен, па убацујем први фајл у програм и слушам га, већ планирајући како ћу монтирати.

У овом граду задржавам се укупно три дана. И сви дани су исти или барем довољно слични да нема потребе да вам потанко објашњавам где сам тачно била и које сам просторе снимала. Последњу ноћ проводим завршавајући снимак. Следећи пут кад будем упловила у звукове града, биће тек кад се вратим кући.

Не снимам никога у авиону, нити се трудим да започнем или одржим разговор с осталим путницима. Шпартање, снимање и монтирање су тежак посао, па волим да се одморим у повратку. Књига ми, овог пута, прави боље друштво него у хотелској соби. Рецимо да је то пета ствар за успешно путовање: одабрати лектиру која није досадна предвидива, али која исто тако не очекује превише од читаоца.

Код куће, чекају ме њих двојица: мој муж и његов пас. Животиња и мене слуша као равноправну власницу, али

кажем „његов“ пошто је то посебно дресирана псина која помаже слепима. Пас ме први и чује или намирише, још док се приближавам вратима стана, и кратким лавезом обавести супруга да само што нисам стигла. Он се помери до врата и отвори их, увек секунд пре него што се ухватим за кваку. Пошто се поздравимо, изљубимо, распакујем се и освежим у купатилу. За то време, двојац ме нервозно чека у дневној соби. Мужу увек купим сувенир. Обично је то копија неке од фигура из музеја у којем сам била да снимам, а псу не узмем ништа, што ми он не замера, докле год га чешкам. Опет, наш распоред зависи од тога колико сам путовала и кад, да ли патим од цетлега или једноставно хоћу да спавам. Било како било, прво слободно време користимо да преслушамо снимак.

Дужина снимка варира у зависности од тога колико сам дуго била на путу и колико сам простора забележила. Понекад је то сат-сат и по материјала, а некад зна да буде и по четири сата. Наравно, ако ми он након слушања снимка каже да би желео да неки део траје дуже, лако то дорадим, али прво слушање је као и први обилазак неког града, музеја, палате: имаш идеју колико би волео времена да provedеш у разгледању, али то ипак зависи од превише ствари да би увек било онако како си замислио. С тим што у мојим снимцима нема много ствари; постојим само ја, монтажерка и цензорка његових доживљаја.

Снимак слушамо сви у соби коју смо звучно изоловали и попунили удобним брачним креветом, крај којег су појачало и два пара слушалица. Сместимо се у кревету, шћућуримо једно у друго, а пас се смота у земичку у дну постеље и греје нам ноге. Кратко ослушнемо тишину из слушалица, па коначно пустим снимак. Наши доживљаји

тог тренутка, па и целог првог преслушавања, сасвим су другачији: он је опуштен, а само ме на тренутке јаче загрли, па се опет брзо опусти, а ја сам све време у грчу јер колико год да се пријатно осећам и да ми је драго што са њим пролазим кроз све те просторе и здања, што, најзад, заједно обилазимо оно што сам сама гледала и снимала, ипак увек помало стрепим од његове реакције, иако је она без изузетка благонаклона.

Овог пута снимак кратко траје, свега сат и дванаест минута, па пошто ми каже да му се јако допада, замоли ме да се поново прошетамо, а ја кликнем дугме и опет се зачују звуци улица и музеја, кафића и ресторана, људи у мимоходу и саобраћаја који је толико непрекидан да је у ствари увек присутан, попут белог шума.

Друго слушање, као и свако наредно, проводим подједнако опуштена, прибијена уз њега, замишљајући како све то заиста обилазимо заједно. Тада се увек сетим још једног правила, шестог по реду.

МАЛИ БОГ

Жена га је питала како замишља да живе у толиком кршу, а он појма није имао о чему прича, пошто није сматрао да је ишта од тога што их окружује било „крш“, „ђубре“, „срања“, „смеће“, „глупости“, „пинкле“, „дрангулије“, „андрамоље“, „џицабице“, „којештарије“, „којекаква говна“. Све је те речи она користила да би описала његово благо, а он није ни мислио како је тих драгоцености тако много да од њих не може да се живи.

Седела је у фотељи, стишњена између препарираног сокола раширених крила (лабаво ослоњеног на зид и наслон за главу), десет дечјих аутомобилића на десном руковату и осам наслаганих саксијица на левом руковату. Остатак дневне собе био је на сличан начин попуњен материјом: по телевизору, на комодама и сточићима, поду и великом четвороседу на развлачење, налазиле су се „дрангулије“ које је довлачио недељом с градског буваљака.

Пошто се направио као да је није чуо, жена је поновила питање, а он је, повијен над стоном лампом стакленог зеленог абажура, миц по миц, одшепао из собе, трудећи се да му два сребрна послужавника, која је држао између мишки, не падну од наглих покрета.

Довикнула је за њим како хоће да јој се врати дневна соба, а да је баш брига за остатак куће, па нека ради у осталим просторијама шта хоће, али од њега није добила никакав одговор, већ јој је птица пала на главу и слетела у крило, гледајући је црним дугмићима.

Одвукао се ходником до друге собе која је некад припадала њиховом сину. Пошто је порастао и одселио се, одмах су је претворили у оставу с прозором који гледа на двориште. Соба је била накрцана „којештаријама“, али он као да је знао право место за лампу и две тацне, па се клизао до хрпе наслаганих часописа, одлажући на њих прво лампу, а затим један, па други послужавник. Лампу је преместио у угао једне тацне, како би направио места за неке будуће предмете, а онда се обазрео по соби и осмехнуо.

Жена се појавила на вратима, таман у тренутку кад је блистао усред кршом замрачене просторије, па је прокоментарисала да би му било боље да смисли шта ће с оним „џиџабицама“ из дневне собе, јер их она тамо више неће. Климнуо је главом и убедио је да ће за сваку ствар смислити ново место, па ће се сутрадан бацити на спремање. Жена је направила гримасу пуну неповерења, одмерила мужа, ждракнула по соби, завртела главом и вратила се у дневну собу, ударајући притом ногу о велику вазу у ходнику.

Одласци на бувљак постали су му много значајнији него раније. Ишао је међу првима и враћао се међу последњима, а у џеповима су се појављивали предмети које је испрва кришом одлагао по намештају, правећи се невешт кад би га жена питала откуд та „андрамоља“ ту, а затим их све отвореније и поносније довлачио са собом, објашњавајући јој појединости око набавке: од кога га је купио, зашто га је купио, како је текло ценкање и колико је на крају успео да спусти вредност. Били су у пензији, жена се бринула око тога што им син и снаја не праве унучиће, а недељом је стрепела да ли ће јој успети ручак,

тако да није много важности придавала мужевљевој новој опсесији, све док није било касно.

Испунио је обећање и испразнио дневну собу тако да су у њој остале „битне ствари“, оне које су и пре бувљака одузето стајале унаоколо, скупљајући прашину коју је мрзела да чисти баш зато што је морала све то да помера, мете, па онда враћа на своје место. Однео је све у собу њиховог сина, послагао како је знао и умео, а да предмети не нагњече један други јер, иако није могао лако допрети до свих тих ствари, било му је страшно битно да „којештарије“ буду што боље очуване.

Дуго је стајао на прагу собе, мотрећи у гунгулу натрпане материје, да би ипак с осећајем задовољства затворио врата. Добро је све организовао, ништа се није клатило или опасно нахерило и претило да падне повлачећи још предмета за собом. Полетно је базао по кући, обилазећи ходнике, ве-це, купатило, спаваћу собу, велики шпајз, кухињу, трпезарију, гостињску собу (претворену у њену собу за шивење и читање), да би се, на крају, успео климавим степеницама у поткровље и тамо осмотрио празан простор накрцан једино честицама прашине и птичјим изметом. Био је срећан што је открио простор за складиштење који је сасвим сметнуо с ума, али се и бринуо да му птичји измет не оштети предмете.

Наредне дане проводио је чистећи таван. Пошто је истерао голубове и помео последње гованце и прашину, запушио је све рупе које је могао да нађе, а на мали округли вентилациони прозор прикуцао је мрежу за комарце, како би ваздух и даље могао да циркулише, али не и птице. Затим је утрошио добрих недељу дана да све из синовљеве собе пребаци на таван, у чему му је жена

здушно помогла. На крају је покупио и преостале ствари из других просторија, као и мало „крша“ из дворишта, па је све то сместио у поткровље, с олакшањем схватајући да није попунио ни петину запремине.

Одлазио је на бувљак опуштен, знајући да може да донесе са собом шта год пожели, да му жена неће вакелисати, а он ће моћи све то мирно да похрани на тавану и тамо ужива.

Ипак, десило се нешто на шта није могао да рачуна: враћао се с бувље пијаце, носећи на леђима велику модру морнарску врећу пуну „ловине“, како је волео да тепа предметима, кад је набасао на контејнер из којег је вирила нога лутке из излога. Манекенка је била помало окрњена, али цела и читава и могла је да се без проблема склопи, постави на постоље (ископао га је на дну контејнера) и да тако стоји. Гледао је око себе, пазећи да га неко не спази, пошто му се није миљило да узима ствари из контејнера, али му се исто тако није остављала лутка, док евентуално још мало размисли да ли да је понесе. Најзад, није могао више да издржи напетост која се јавила у желуцу, па је покупио лутку и брзо кренуо кући, гледајући пред себе, не желећи да се случајно обазре и схвати како га је неко видео. Жени није рекао да је лутку нашао у канти за ђубре, већ ју је кратко слагао како ју је купио, а онда јој је потанко причао о свим осталим стварима које је вadio из вреће и одлагао на унапред смишљено место.

Није могао да спава. Схватио је да се ствари које нуде трговци на бувљаку вероватно увек налазе у контејнерима или поред њих, као и крај кућа које власници чисте од непотрештина, па да он у ствари губи време чекајући сваку наредну недељу како би се ценкао и донео их на

таван, те да може све то да предупреди и сам обилази контејнере и старе куће у потрази за пленом.

Пошто је довукао наредни „улов“ из контејнера (комплет немачких маркица старих осамдесет година), жена га је питала одакле му то, а он је лупио како му је пријатељ јавио да би му поклонио поштанске марке, пошто зна да скупља старе ствари. Довољно брзо је шмугнуо уз степнице, па се опет направио да не чује женин коментар о томе како је тај човек умро још пре две године.

Знао је шта треба да ради: одложио би ствари испод изанђале простирке од најлона у дворишту, сачекао да жена оде у град, па би се извлачио у двориште, узимао „ловину“ и одлвачио је на таван.

Проблем је настао кад места на тавану више није било. Пребацивао је ствари с једног места на друго, користио се метром и оскудним сећањем математичких формула да би израчунао како најбоље да искористи простор, али није му превише вредело јер су се предмети гомилали брже него што је он рачунао. Данима је живео у одсутном стању, све време размшиљајући само како да пронађену „пинклу“ угура међу остале, а да их не оштети, мозгајући притом и о томе где би могао да складишти нове „дрангулије“.

Цео проблем је изашао на видело, пошто је плафон у дневној соби попустио и после кише малтера, креча и иверја испустио из себе најситније предмете наталожене на поду тавана. Жена је била бесна, а он јој је објаснио да се то не би десило кад би могао да користи и друге просторије. Она је наставила да урла, вређа и захтева да се реши свега, а он је стрпљиво чекао да све то прође, ћутао и на крају извојевао победу: није је више било брига, могао је целу кућу да претвори у „сметлиште“ ако

је желео, она није могла да спава знајући да кров може да јој се сручи на главу.

Прво је „глупости“ с тавана преместио свуда по кући не штедећи ниједну собу нити кутак. Све је попунио предметима, а онда је несметано наставио да филује просторије, као и таван, равномерно распоређујући „крш“ тако да више не запрети опасност од пропадања плафона.

Почео је и отворено да доноси ствари током целе недеље јер жена није могла да испрати шта је ново „ђубре“, а шта старо. Убрзо је супруга објавила да више немају места у кући. Њега је занимало на шта мисли, а она му је скренула пажњу да више ни не знају где је у том „лудилу“ трпезаријски сто и испод чега су столице, већ да седе на старим телевизорима, а као астал користе шаховску таблу положену на три кутије ципела. Он као да је тад први пут видео све то. Дуго је гледао у жену, шаховску таблу и телевизоре, па је одмахнуо руком и наставио да клопа, закључујући како су то све ситнице.

Ускоро није могло да се прође кроз ходнике до просторија, а онда су и собе постале непроходне, до плафона камарисане предметима међу којима су се кретали као кроз узан лавиринт.

Он се у целом том „ђубрету“ добро сналазио, пошто је тачно знао где шта одлаже. Разрађену систематизацију „џиџабица“ није имао, већ је у њему самом постојала логика свих тих ствари и он би прилазио шареноликом зиду од предмета и из њега непогрешиво извлачио баш оно што је у том тренутку хтео да користи (чашу, хоклицу, иглу), исто тако се без проблема крећући кроз лавиринт, никад се не губећи.

Пролазећи кроз узане коридоре од „смећа“, налетео је на своју жену, сву танушну и од висеће коже. Седела је, наслоњена на зид, плитко дишући и једва померајући капке и очи. Покушао је да је подигне, али у њој није било нимало снаге, па ју је пустио. Она је тихо објаснила: изгубила се у лавиринту пре више од две недеље, а њега није било да је избави, иако га је звала, урлала је и запомагала, ударала о зидове „којештарија“ и трчала горе-доле, све док јој није нестало снаге. Он је слушао, схватајући да је, из необјашњивог разлога, сваком њеном речју све даљи од ње. Једва је сачекао да престане с причом, а кад ју је понудио водом и новим комадићем воћа, видео је да је издахнула. Погледао је око себе, спазио мало места у „којекаквим говнима“ која су сачињавала зид о који је супруга била ослоњена, па ју је ту сместио, окружујући је ситним предметима које је могао да загура на разна празна места: очи, уста, пазухе, испод опуштених дојки, између бутина.

Цела кућа била је попуњена стварима, па су се оне прелиле и у двориште, а ту су имале много више простора да несметано стоје једна другој на раменима, да се таложе, ослањају и уклапају, растући све више увис, пошто су и границе дворишта, одређене цигланим зидом, постале мале. Комшилуку није сметало ђубриште пошто се из њега није ширио непријатан мирис, а некима је поглед на мноштво материје био занимљиво приликом пушења цигарета. Штавише, искористили су то што се у подножју зграда талози силан „крш“, па су бацали ђубре кроз прозоре, чудећи се како то да ни оно није почело да воћа. Он је све дарове дочекивао с радошћу, пошто је схватио да не мора више да мрда из космоса који је себи створио,

већ да ће му предмети стизати сами од себе, попут малих жртви. Бацао би ђубре које му није требало, органско смеће које је претило да рашири заразу по „андрамољама“, а остало би задржавао и одлагао на прецизно осмишљена празна места, попуњавајући и најситнији простор.

Сасвим неочекивано, на капији се појавио његов син са женом. Њима двома није било ништа јасно, а он није желео да објашњава на улици, па их је увео унутра и рекао им да га прате иначе ће се изгубити. Пошто их је спровео кроз лавиринт, дошли су до „ђубрета“ које је користио као столице, па их је ту посадио и кратко попричао с њима, нервозно чекајући да оду, како би могао да настави са сортирањем: један комшија је управо бацио кесу пуну „којечега“.

Снаја је све време ћутала, зверајући око себе, чекајући да њен муж заврши разговор, па да побегну одатле, а његов син је инсистирао да му одговори где му је мајка. Он се окренуо око себе, погледао по рељефним зидовима сачињеним од предмета и гласно хмнуо, показујући на „пинкле“: ту ју је негде оставио. Син је продужио с испитивањем и урлањем, а он није могао више да издржи, па је одскочио и пошао ходницима према кеси за ђубре која је слетела недалеко од њих, убрзо се сасвим посвећујући углављивању нових предмета у њихова места.

Видео је сина и снају кроз месец дана, овог пута беживотне, спојене у окамењеном загрљају. Учинио му се zgodним да их баш тако сједињене смести на једно место које је одавно наменио за нешто слично, па их је вукао кроз коридоре, све док није дошао баш до тог простора и попунио га њима.

Гледао је у празнине које су обујмљена тела стварала у зиду и домаштавао сијасет „пинкли“ којима би могао да их попуни и тако ојача ткање свемира, кад је зачуо да је нова тура „срања“ звекнула недалеко од њега, па је брже-боље похитао да погледа чиме су га овог пута комшије умилостивиле, надајући се да ће тим предметима моћи да попуни нове зјапове.

РЕВОЛВЕРИ ПАДАЈУ С НЕБА

Опет ју је пробудила сирена, а убрзо затим и крчави глас с разгласа прикаченог на мали блиндирани камион с ознакама Одељења за аутопоништавање – ОЗА.

Знала је да камионет пролази улицама на свака два сата, одавно је научила да преко дана заборави на њега и изједначи га с белим шумом, али кад би се возило појавило у глуво доба ноћи, увек би је пробудило.

Камион је кружио свуда по кварту, не заобилазећи ни најмањи ћорсокак, како би разгласио важне информације које је наснимљени спикер роботски изговорио у микрофон: Узмите свој пиштољ још данас. Одељење за аутопоништавање ради сваког дана од нула нула до двадесет и четири часа. Ослободите свој град самих себе. Не будите себични. *Узмите свој пиштољ још данас. Аутопоништите се како би остали могли да живе. Ако не можете да изађете из куће или стана, позовите Одељење за аутопоништавање и љубазни оператери ће вам помоћи да дођете до свог пиштоља. Телефон за странке је...*

Већина становника у гету је одавно себи одузела живот. Неки су то урадили сами, а неки су заиста и одлазили у ОЗА, узимали пиштољ и пресуђивали себи. Пошто су били ограничени на кретање унутар невеликог кварта и изложени сталном подсећању с разгласа, многи становници су у суициду видели ослобођење из ужасне ситуације, а не казну.

Упалила је малу лампу на нахтасни поред кревета и усправила се, ослањајући леђа о јастук. Беснела је сваки пут кад би је камиончић пробудио, пошто онда не би могла да заспи, а врло брзо би се глас наново заорио кроз улицу, будећи је поново из слабог дремежа. Узела је књигу и читала, али није могла да се концентрише, па је погледала кроз прозор и видела да је комшиница прекопута такође будна јер је прозорско окно било жућкасто од светлости сијалице.

Позвала ју је телефоном и пошто је било заузето, спустила је слушалицу и отишла до ве-цеа, па се вратила у собу и наново позвала сусетку, овог пута добивши одговор. Кратко су поразговарале, више је она причала, а пошто је истутњала јед у слушалицу, пожелела јој је лаку ноћ и отишла у кревет, мало читала, па закуњала, све с књигом која јој је исклизнула из руку и, пресавијене странице, остала положена на стомаку.

Нешто ју је тргло из сна, а кад се прибрала и схватила где се налази, није могла да се сети шта се то десило у мори, па да је тако нагло пробуди. Одложила је књигу, угасила светло, али ју је комешање на плочнику испред куће извукло из кревета и привукло прозору.

Комшиницу с преке стране улице су износили кроз капију и стављали у возило ОЗА. Није ју видела: уместо ње, на носилима, налазила се тегет врећа, али је знала да је то она у врећи, као што јој је било јасно да ништа није сањала, већ да ју је пуцањ призвао у јаву.

Кварт није имао више много становника, а комшиница јој је била једина пријатељица или барем саговорница. Годинама, откад је потписан мир између зараћених страна, а они завршили затворени у фртаљу града, тескоба

је чинила свакодневницу. Колико год да је било тешко у ратно доба, мир је донео само скучени простор милион пута прошпартаних улица и чинио је од становника депресивну гомилу која је без икаквог циља и наде сваки дан преживљавала од сећања на слободу, надајући се да ће таква времена опет доћи. Али успомене и прижељкивања трају одређено време, а онда увек наступи крах. Она га се није плашила. Схватила је, колико год да ју је и то љутило и каткад јој се чинило бесмисленим, како јој инат даје снагу и смисао да настави даље. Није јој се толико живело, колико је хтела да преживи упркос свим напорима ОЗА да јој огаде бивствовање и помогну јој да се убије.

Изашла је на пустош улице, прешла је ни не гледајући лево-десно (саобраћаја одавно нема), па се провукла кроз капију куће, прошла кроз ајнфор и ухватила се за кваку улазних врата. Одахнула је, пошто је било откључано. Нико јој не би замерио ако би и обила браву, али нека прастара дубоко урезана скрупула јој је ипак говорила да би то био преступ.

Кућа је била старинска, испуњена тешким намештајем, украшена исфлексним миљеима, порцеланским фигурицама и празним осликаним вазама. Дебели, прашином испуњени тепих под њеним ногама упијао је сваки звук који би направио додир ципела с подом, а чинило јој се да сакрива и дамарање срца, као и плитко удисање и издисање.

После пет-шест несигурних корака, сасвим се одомаћила, шетајући по дневној соби, пипкајући шта год би јој од ситних дрангулија привукло пажњу. Неки од предмета би и подигла, загледала га са свих страна,

па би га враћала на место, не марећи превише да погоди отисак у прабини.

Цела кућа изгледала је као да неко и даље живи у њој. ОЗА никад ништа не би дирала. Није их интересовало да се бакћу око ситница и нигде нису журили: кад-тад ће све становнике из кварта да аутопониште, па ће онда на миру да минирају читав крај, бришући све трагове некадашњих житеља.

Купатило је последње проверила. Схватила је да се то по шта је дошла налази тамо или нигде. Никад пре није ушла у кућу коју је посетила ОЗА, али је претпостављала да се чиновници наоружани пиштољима, пендрецима и књигом прописа сигурно не баве чишћењем кућа.

Тако је и било. Отворила је врата и нашла се испред црвене мрље, размазане свуда по плочицама, огледалу, кади и плафону. Млаз се брзо раширио из комшиничине главе и ту где јој је метак излетео из лобање налазило се највише крви, крхотина костију и мозга, а остатак флеке чинио се као да је сав од танких црвених игала које расту из скорелог центра. Погледом је пратила линије, флекце и тачкице које су се разлетеле по флашама шампона и купки, по туби од пасте за зубе, сапуну, клозетској шољи, пешкирима, радијатору, као и по мајушном прозору и четкицама за зубе.

Опет сирена, па разглас, па брундање блиндираног камиончића који се удаљава, па нервоза, па књига, па испрекидан сан.

Радила је све да би задржала барем трунку себе и нормалног живота. Строго је водила рачуна о личној хигијени, као и исхрани, колико год да су јој оскудна следовања хране то дозвољавала, радила је вежбе,

читала и кад није желела да се успава, на тај начин покушавајући да задржи оштрину мисли, а колико год да јој је досадио гето и да је знала сваки буцак напамет, ишла је у двочасовне шетње, излажући се тако свежем ваздуху и сунцу. Такође, била је ригорозна у померању малог црвеног квадратића на календару, како случајно не би дозволила да јој се дани измешају и слију у непрекидну реку без извора и ушћа. Тиме што није мислила на то како јој самозадате обавезе скрећу пажњу с главног проблема, успевала је донекле да задржи присебност, иако би је ноћни бес често терао у плач.

Једне ноћи није више могла да издржи. Свега јој је било доста, али то је тек касније схватила, а кад је умала из кревета и кренула према блиндираном возилу, није осећала нити видела ништа, али није се радило о сомнамбулној епизоди јер се касније свега до детаља сећала. Излетела је из куће и дотрчала до камионета, грабећи једну од металних ручки (за њих су се хватали припадници ОЗА како би се лакше попели у возило), а ногом се ослонила о истурени браник, па се, захваљујући сталном вежбању, снази и одлучности, што су јој их накратко подарили бес и немоћ, успела на кров, пришла разгласу и покушала да га одломи. Мали камион је стао, а из њега су изашла двојица момака с ознакама ОЗА. Један је другом помогао да се попне на кров држећи му лоповске, а кад се чиновник ОЗА нашао на возилу, мирно јој се обратио и покушао да је уразуми причом, да би тек после пет-шест минута убеђивања извадио електрични пиштољ и испалио шок-стрелице у њу, претварајући је у грчећу масу меса. Уз помоћ још једног припадника ОЗА успели су да је спусте, сачекали да дође к себи, па

је питали да ли треба неко да је отпрати до куће, а пошто је она одмахнула главом, од стида се трудећи да их не гледа у очи, купили су се у камион и наставили да возикају кроз гето, оглашавајући познату мантру: *Узмите свој пиштољ још данас. Одељење за аутопоништавање ради сваког дана од нула нула до двадесет и четири часа. Ослободите свој град самих себе. Не будите себични...*

Осећала се као да је имала температуру, све ју је болело и неки немир из трбуха није јој дао да мирује нити спава, а била је уморна и сан јој је био потребан. Мерила је температуру, сваки пут кад би камионет прошао улицом, али ниједном није измерила више од 36 са 6. Помислила је како се можда тако осећа од електричног пиштоља, али пред крај дана је схватила о чему се ради, тихо зајецала и први пут после дуго времена помислила на то како би било боље да је нема.

Малодушност ју је пратила и наредног дана, а да би већ сутрадан устала без тескобних мисли. Ништа је није ни болело и с обновљеним оптимизмом се бацила на послове и обавезе које је сама себи одређивала. Рибаче куће, бријање ногу, мастурбација, читање, вежбање, шетња, па чак и најситније глупости као што је био слаби осећај олакшања после ископане слинице која јој је шашољила ноздрву, изгледали су јој као свежи доживљаји, па је опет с гађењем помишљала на гето и свет око себе, сваки пут кад би начула решење које јој ОЗА нуди с разгласа.

Цео дан је провела вагајући да ли јој недостаје комшиница или прича с неким. Најзад, пало јој је на памет како то може лако да провери. Становнике гета није познавала, а смркнута лица комшилука била су јој позната само из реда за следовање; никад ни са ким није

попричала нити јој се ико обратио. Сачекала је следећи дан за поделу хране, па је покушала да започне причу са женом испред себе, али она није била расположена. Промрмљала је две-три речи и померила се два-три центиментра, колико јој је то мушкарац испред ње дозвољавао, дајући до знања да је разговор не занима. Онда се окренула жени иза себе, али ова је одмах померила главу и правила се да гледа у облаке над њима. Успела је, најзад, кратко да поприча с добровољцем који је делио храну и остале потрепштине, али то није био нимало смислен разговор: војник је био љубазан и одговорио јој је на питање – и то је све.

Користила је сваку могућу прилику за причу: редове за следовање, шетње, нове суициде који су увек од улице правили партер за знатижељну публику која би измилила из станова и кућа. Ретко јој је успевало да нађе саговорника, а ако би неко и стао да саслуша шта има да каже, па и одговорио, увек би то било једно те исто тугаљиво коментарисање све тежег стања у којем се налазе, а то је и сама врло добро знала и хтела је да разговара о било чему другом: о леденицама које се топе с ивица кровова и олука, о књигама које је читала, о мислима које су је мориле, о сновима, о успоменама које су се убуђавиле у глави и хтеле напоље, да се као тешке перине проветре на свежем ваздуху.

Ехо пуцњева и праскања све више је испуњавао квартал, а ред за храну постајао је све краћи и краћи, док се једног дана она није једина појавила да покупи следовање. Било јој је тешко да не зарада пред војником – поготово што су досад развили какав-такав однос и причали све више и више – као и на путу до куће, а кад је ушла у дом,

пустила је урлик и сузе да без задршке излазе из ње, све док се није толико уморила од туге да је заспала.

Убрзо су поставили блиндирано возило испред њене куће. Дежурни чиновник ОЗА би на свака два сата пуштао разглас, снимак би се изврteo три пута, а онда би га гасио. Прве ноћи га је замолила да не пушта обавештење како би могла да спава, а радник ОЗА јој је драконски одговорио да он мора да ради свој посао. Опет се будила на два сата и упадала у рутину бешњења, читања и дремања.

Живот се наставио по старом, све док се једног јутра није пробудила осећајући се одморно, а кад је погледала кроз прозор, схватила је да је напољу дан и да је није тргао звук из блиндираног возила, већ да се пробудила сама од себе, од довољно сна. Пришла је прозору и погледала на улицу: тамо је и даље био камиончић, а на њега се наслањао већ познати чиновник ОЗА, пушећи цигарету и ждракајући око себе.

Следеће ноћи је опет успела да спава, па се ујутру обукла и отишла до чиновника ОЗА, питајући га да ли он уопште пушта разглас током ноћи, на шта ју је он чудно погледао и одговорио јој потврдно. Вратила се у кућу са смешком, једва чекајући да наспавана ради све што је себи тог дана одредила.

ОЗА је чинила све да је убеди у спас аутопоништења. Забрањили су дежурним чиновницима да јој се обраћају, нису смели ни да провире из камионета, а следовање више није добијала од распричаног војника, већ јој је оно остављано усред ноћи, на прагу. Телефонску линију су јој укинули, а преко дана су увели рестрикције, чак је обавештавајући о томе кратким писмом испуњеним на брзину сроченим објашњењем због чега јој ускраћују

струју. Њој ништа од тога није причињавало превелики проблем јер нигде није журила, нити је имала обавеза према било коме, тако да је могла комотно да се прилагоди периодима без електричне енергије, а телефоном ионако није имала кога да позове.

После пет-шест дана, мали хеликоптер је прелетео изнад њене куће, а из себе је избацио двадесетак револвера, привезаних за патуљасте падобране. Оружје је споро путовало кроз ваздух, цаклећи се на ведром дану као никловане сузе, падајући по њеној кући, на улицу и у двориште, а један је слетео у олук комшиничине куће, падобрана спуваног изнад капије. Она није могла да верује шта види. Сачекала је да и последњи пиштољ дотакне земљу, па је изашла на улицу и подигла најближег

беживотног падобранца. Кратко је петљала око механизма, па је успела да ослободи буренце и погледа у њега: један метак. Откачила је падобранчић с револвера, пришла је следећем и проверила буренце: такође један метак. Видела је барем још четири револвера, а знала је да је и у двориште упало два-три комада. Размишљала је како би могла да скупи довољно метака за два пиштоља, а онда би с њима била у прилици да ипак нешто захтева.

Кренула је према трећем оружју, али га није покупила са земље, већ је бацила преостала два револвера и отишла према кући. У пролазу је махнула чиновнику ОЗА који је вирио кроз прозор, па је шутнула пиштољ који је нагњечио маслачке испред њене куће. Ушла је у двориште, купећи преостале падобранце, изнела их је на улицу и бацила на коловоз. Чиновник ОЗА је изашао из возила и поверљиво шапутао у радио-станицу, а она му је поново махнула, враћајући се у кућу.

Разглас је ту ноћ радио непрекидно. Порука о аутопоништењу вртела се у бескрај, испуњавајући читаву улицу и њену кућу. Учинило јој се како је звук чак појачан, али није јој сметало. Што би више слушала сваку реч и реченицу обавештења, то су јој се оне чиниле све даљим и бесмисленијим, толико да се на крају гласно насмејала, пре него што је утонула у дубок сан.

ШКОРПИЈА

Морао сам да побегнем што даље од свих скорашњих догађаја, а надао сам се да ћу самим тим утећи и од лудила које ми се населило у глави, што се првих дана на приморју показало као добра одлука.

Шест стотина километара, мање-више, делило ме је од мог стана и проблема, а ту су били и морски ваздух, топлина сунца, врели песак, згодне девојке обучене у костиме јарких боја, сладоледи и нестварне шетње ноћу, кад зна и да захладни, али је вама и даље топло јер сте се толико дуго сунчали да тело зрачи.

Сместио сам се у кућицу која је у ствари била гарсоњера: дневни боравак, кухиња, предсобље и спаваћа соба биле су једна повећа просторија од двадесетак квадрата, а мајушни ве-це није поседовао ни туш-кабину, већ је туш био прикачен на батерију славине, а зарђали сливник на поду пио је сву воду приликом спирања морске соли с тела. Имао сам чак и веш-машину, али она је била спремљена у подруму који је стално био отворен. Не знам зашто сам газдарици тражио кључ од подрума, а она ми је објаснила да га ни она нема, а и шта ће ми, тамо је само веш-машина, и то њена.

Пошто ионако нисам желео да се бавим прањем рубља, малтене сам и заборавио на подрум, све док се једне вечери нисам нашао у ресторану с неспретним келнером који је успео да проспе уље и два-три кромпирића на мене и унереди ми кошуљу и панталоне. Био сам сам, а пошто се пех десио на почетку вечере, љуто сам устао и без плаћања

полупопијеног пива отишао равно у смештај, како бих чим пре ставио ствари на прање и избегао задржавање флека на скупој ланеној одећи.

Одмах сам отишао до подрума, упалио светло на врху степеница и полако се спустио до мале собе у којој су ме дочекали машина за веш и мемла. Неки инсект је одмах заиграо око голе сијалице на плафону, правећи по зидовима чудне сенке. Раскопчао сам кошуљу, свукао је и одложио на машину, а онда сам развезао копче на сандалама, па све стојећи на њима и гребући табане о каишеве и металне копче, скинуо и панталоне. Ставио сам одећу у машину, затворио поклопац, па се обрадовао што су ме течни детерџент и омекшивач сачекали на њој јер ми се нису гурале руке између апарата и зида, у паучину и којешта. Сунуо сам добрану количину обе текућине, подесио на прање за осетљиво рубље, па притиснуо дугме за почетак програма. Веш-машина је одмах повукла воду из црева и наставила да ради, а ја сам задовољно назуо сандале и завезао их. Тад сам је први пут и видео – шкорпију. Стајала је између беле технике и зида, опуштених клешта и спуштеног репа, али њена црна боја и чланковити облик тела, све са жаоком на једном крају а шиљатим менгелима на другом, натерали су ме да се стресем, а у стомаку су ми оставили чудну празнину.

Закорачио сам уназад, према степеницама, не скидајући поглед са шкорпије, као да она може да полети или скочи на мене. Ипак, њених шест мирних ножица налик на игле деловале су као да могу доста брзо да је устреме равно на моје стопало.

Скупио сам ножне прсте, па се, не окрећући се, опрезно, успео уз два-три степеника, а шкорпија је све време мировала; ни све јачи звуци веш-машине, као ни њено насумично поскакивање, нису утицали на то да се живуљка барем мало мрдне.

Помислио сам да бих могао да је згазим сандалом, али размак између голог мяса и шкорпије чинио ми се недовољним, па сам погледао по остатку подрума, али простор је био празан, без икаквог помагала којим бих могао да је убијем, тако да сам одлучио да одем у миру.

Изразак ми је упропастио радник у ресторану, а додатно ме је онеспокојило и присуство шкорпије у подруму, тако да сам ту ноћ одлучио да останем код куће. Појео сам сендвич, а онда пушио и пио пиво на тераси, гледајући у градић под собом: море и гребени који су га опасавали

били су нејасне флеке које су се све време стапале са небом без месеца, а ретко ко је држао упаљено светло у кући, тако да је и месташце деловало тамно. Црнило ме је опет вратило на шкорпију, али сам се, ваљда због пива, брзо умирио, говорећи себи да је то мали створ који ми ништа не може, докле год га не додирујем. Стога сам наставио да пиљим по сценерију: треперавим светлима која су се нејасно назирала између кровова и зидова зграда, као и променади крцатој туристима, где сам и ја малопре био.

Припит и спрженог грла од целе пакле цигарета, запутио сам се у подрум, како бих извадио веш из машине. Узео сам цогер из купатила, пошто ми је деловало као да је то довољно јако и дугачко оружје за одбрану од шкорпије.

Силазио сам опрезно низ степенице, руком се ослањајући о зид, а другом држећи чистач толико неспретно да ме је стварно срамота да кажем „као копље“;

вребајући по сваком газишту, а затим по ћошковима подрума и око веш-машине. Али напасти није било.

Стајао сам на последњем степенику, покушавајући боље да осмотрим све углове у које је могла да се скрије, међутим она се или склонила под машину за веш, или је нестала. Инсект, мољац, шта ли, који је и раније изигравао карађоз, и сад је вредно радио на представи, али он није имао страшну жаоку и опасна клешта, па га нисам ни погледао.

Отворио сам вратанца на машини и кренуо руком према стварима, а онда ми је пало на памет да је шкорпија можда у веш-машини. Не, наравно, шкорпија коју сам видео напољу, већ нека друга која је, пре него што сам убацио рубље, већ била засела у бубањ и ту чекала плен.

Неко време сам се борио између размишљања о томе шта уопште једу шкорпије, жеље да посегнем за вешом и страха да ме не убоде отровница, а онда сам одлучио да све то баталим, па да ујутру питам газдарицу шта она мисли.

Било ми је жао веша јер сам се плашио да ће се убуђавити, док се наредног дана позабавим свим тим стварима и не скупим храбрости да га узмем.

Газдарицу сам успео да нађем раном зором. Пошто је она с мужем живела у кући преко пута – видео сам је кад је кренула у радњу. Слушала ме је, руку подбочених на широке кукове, па се осмехнула, ударивши тачку на мој проблем, настављајући да хода према продавници. Рекла је како не треба да се бринем и да то нису праве шкорпије, тако да ако ме и убоде, неће ништа да ми буде. Као да те је ујела оса.

Нисам волео ни осе ни пчеле, а бомбардери тог света, стршљени, уливали су ми страх у кости. Ипак, она је већ била отишла и деловало је као да не жели да прихвати да њен гост има проблем, па сам одлучио да се сам опробам у рашчивијавању ситуације.

Отишао сам у подрум, овог пута наоружан искључиво одлучношћу да се домогнем ствари и да се, након тога, више ниједном не спустим у рупу. Опет сам осмотрио све ћошкове и буцаке одакле би мали клештавац могао да вреба, а пошто га нисам видео, пришао сам вратанцима машине и схватио како сам направио огромну грешку: требало је да их затворим јер, све и да шкорпија није вребала унутра, могла је током ноћи да се усели у бубањ и угнезди у стварима. (Како ли се шкорпије размножавају? Да ли полажу јаја и да ли су она видљива?)

Онда ми је на памет пало то да шкорпија сигурно није могла да преживи тумбање у води, детерцент и омекшивач, те да сам беспотребно бринуо да ли ме нешто вреба из прегипа на одећи. Опет сам затворио калпак, сипао хемикалије, па пустио машину да још једном опере ствари.

Попео сам се у собу и нестрпљиво сачекао циклус од четрдесет и пет минута, па се спустио у подрум и, опет неповерљив према ћошковима, опрезно извукао веш. Држао сам панталоне са по два прста и загледао их на светлости сијалице, а онда сам то исто урадио с кошуљом. Пошто сам се попео уз степенице, угасио светло и затворио врата, протресао сам ствари и тек тад био сасвим сигуран да се шкорпија није у њих увукла.

Међутим, кад сам раширио одећу на шипку од терасе, схватио сам да је мајушни траг флека и даље видљив на

панталонама. Осећај неспокоја који је затим уследио вратио ме је кући, гурајући ме натраг у проблеме од којих сам желео да побегнем. Скесио сам се на кревету, бринући о свим тим стварима, понајмање о прљавим панталонама, а онда сам нагло скочио с душека, одлучивши да не губим више ни секунд на самосажаљење, већ да одмах навучем купаћи шортс и одем на плажу.

Отворио сам плакар и премештао одећу, тражећи дречаво зелени купаћи, али одједном ми је нешто пало на памет, па сам устукнуо и загледао се у мрачни кутак из којег је вирила гардероба. Шта ако има још шкорпија, а нека се завукла међу одећу коју сам оставио у соби?

Иако је кућа била мала, наједном сам схватио како је довољно велика да у себи сакрије гомилу шкорпија, а ко зна шта још може човека да вреба у приморским крајевима: паукови, випере и отровне стоноге, сва та бића су ми испунила мозак и схватио сам да нећу имати мира, док не проверим целу кућу и уверим се да ми ништа не ради о глави.

Пола дана отишло је на премештање ствари из једног ћошка куће у други, загледање, чишћење, па проверу ствари и њихово тумбање у кутак, како бих испитао други крај просторије и очистио га, а затим трећи, па четврти. Тераса и купатило су били посебна прича. Али, како нисам наишао ни на каквог незваног госта, одлучио сам да добро протресем купаћи шортс преко ограде терасе, па да се ипак запутим на плажу.

Мисли о шкорпији и осталим гмизавцима упропастиле су ми и купање, пошто сам почео да домаштавам небројане морске немани које вребају из дубина, а кад сам видео јато медуза како се мрешка у таласима, недалеко од бове

која означава крај купалишта, одлучио сам да је било доста бањања и вратио се у стан.

Исцрпљен од преношења ствари, пливања и бриге, на брзину сам се истуширао и отишао да поједем нешто с ногу, а затим се успавам пивом, цигаретама и погледом с терасе. Све што сам испланирао се и десило, али кад сам омамљен алкохолом легао у постељу, наново сам размишљао о шкорпији и како ме можда вреба из јастучнице. Преврнуо сам читав кревет, тресао постељину на тераси, загледао душек са свих страна, не бих ли спазио подеротину из које је могла да измили, а онда сам померио кревет од зида (Да ли шкорпије могу да ходају по зиду?) и целу ноћ провео преврћући се и будећи.

Сутрадан сам се извинио газдарици и рекао да хитно морам да напустим смештај, пошто су ме звали из канцеларије да се одмах вратим на посао. Лупетао сам још неке измишљотине, али њу то није нимало интересовало, већ је рекла да ми новац неће вратити. Нисам желео паре, већ да одем одатле што пре, па сам јој казао како је све у реду, вратио кључ и пред њеним помало збланутим погледом изнео кофер и торбу, па их пренео у аутомобил. Махнуо сам јој уместо поздрава и брже-боље одјурио одатле.

У фирми ме нису очекивали још пет дана, а могао сам и да продужим одсуство, тако да сам размишљао где бих могао да наставим с летовањем. Помисли на шкروпију и остала бића која су била својствена месташцима крај мора онеспокојиле су ме, па сам одлучио да одмор наставим у вишим крајевима.

Стао сам на првој бензинској пумпи, наточио горива, купио воде и мобилним телефоном прегледао понуде у

планинским одмаралиштима. Било их је на све стране, а сва су била празна, с обзиром на то да су људи у овом периоду пре бирали плажу и море него гору.

Требало ми је два сата да стигнем до најближег хотела. Смештен између високих црних борова, лишен бујице гостију, зрачио је миром и тишином, а то ми је пре свега било потребно.

Соба је била мала, али и ова је имала терасу са које сам могао да гледам у двадесетак километара удаљени планински венац, као и у густу зимзелену шуму свуда унаоколо.

Распаковао сам се и спустио се до хотелског бифеа, а после три пива одлучио сам да прошетам, па сам питао рецепционерку које стазе и богазе предлаже, на шта ми је она тутнула у руке брошуру с мапом на којој је био уцртан хотел и означене четири стазе за шетњу.

Одабрао сам најкраћу, која је водила кроз шумарак, све до малог језера. Никог нисам срео, а на језеру је исто тако било пусто, ако изузнем пецароша који се, на срећу, налазио на другом крају обале.

После вечере, прошетао сам до центра села, поред којег је хотел био смештен. Две кафане, трафика која ради до десет увече, ресторан, бензинска пумпа, само најосновније и ништа претерано примамљиво, тако да сам на трафици узео пет-шест пива, цигарете и запутио се назад у собу, решен да одмарам на тераси.

Чист планински ваздух ме је омамио, као и попијена пива, па сам задремао на тераси, тргнувши се после не знам ни сам колико времена, пошто ме је нешто заголицило по стопалу. Одмах сам с гађењем повукао стопала на седало столице, гурајући их под дупе, личећи тако на кокошку.

Био је то само мољац којег је привукло светло из собе, а који је, ко зна зашто, пао баш на стопало.

Мисао на шкорпију вратила ми је бојазан из претходног смештаја: шта ако сам је ипак, нехотице, понео са собом као слепог путника закаченог на комад одеће или скривеног у коферу?

Упалио сам светло у ве-цеу, лампу изнад кревета, а главну сијалицу из плафоњере сам оставио да гори, па сам отпочео трежњење уз тражење шкорпије по стварима и по ћошковима собе.

Зору сам дочекао потпарен, с благим болом у слепоочницама, али спокојан, пошто нигде нисам пронашао уљеза.

Расањен и мамуран, одлучио сам да попијем преостала два пива уместо доручка, па да онда покушам да спавам. Погасио сам сва светла, узео боцу из малог фрижидера и опет се завалио у столицу на тераси, гледајући како се планине преда мном издвајају из таме и постају модре, па љубичасте, да би на крају сунце сасвим изашло иза хоризонта као велики жути фар.

Иза планинског гробена се наједном појавила огромна сенка. Склизнула је брзо низ стеновит пејзаж, па сам помислио да се ради о облаку. Упро сам поглед у небо, али оно је било ведро и све плавлје. Мотрио сам на планину, а сенка је опет искрсла из стења, овог пута нешто ниже него раније, хрлећи равно к шуми. Тад сам схватио у шта гледам: гигантска шкорпија куцкала је по крајолику оштрим ногетинама као прсти дактилографкиње, а њен повијени реп с огромном жаоком био јој је високо изнад главе, напет, спреман да ме убоде равно у срце. А ја од ужаса нисам могао ни да мрднем.

МЕДВЕЂА ЗИМА

Становници града нису никад осетили такву зиму. Прогнозе домаћих и страних метеоролошких станица биле су бескорисне: најаве и предвиђања омашила су и кад ће зима почети и каква ће бити.

Грађанима су испрва довозили помоћ из оближњих насеобина, а пошто је и њих оковала истоветна студен, храна, пијаћа незалеђена вода, ћебад, топла одећа и медицинске потрепштине мало-помало су нестајале и добијале су све више на вредности, толико да су се људи отимали за њих, тукли и на крају убијали.

Последња испомоћ је стигла у тешким војним камионима, точкова завијених у ланце и мраз. Возила су паркирали дуж улице у центру града, а хиљаде људи окупило се око њих, као да је у питању светковина, а не бег. Војници су како-тако успели да успоставе ред у мноштву, а онда су прихватили децу из наручја родитеља, помажући им да се укрцају у приколице прекривене церадом боје мочварне воде. Плакање и кукање испунило је центар града, а убрзо и остатак улица и сокака. Није се знало ко је био гласнији: старији који су се с муком одвајали од деце или клинци који су од страха ронили сузе и вриштали. Они најхрабрији су, чак, својим синовима и ћеркама поверили смотуљке налик на хлебове: недоношчад коју војска није имала где да прими. Бојали су се да ускоро неће имати чиме да их загреју и нахране, па су мислили да је боље да их прошверцују с осталом децом.

Топлане и котларнице су се заледиле, па су мазут и гас постали безвредни. Ко је имао угља и дрва могао је да се греје, али убрзо су по граду замилеле банде које нису презале ни од чега да дођу до огрева, тако да и људи који су имали чиме да загреју пећи нису то чинили из страха да им са димом из оцака не оде и живот. Ипак су на крају морали да бирају између смрзавања и смрти од суграђанске руке, па су ложили, стрепећи.

Нико није стизао да помогне становницима залеђеног града. Вести нису имали преко чега да прате, а људи који су се одважили да крену по помоћ не би се враћали. Причало се свашта: да не долазе јер су се смрзли; да су их појеле дивље звери; да су их убили људи из других насеобина који су због мањка хране постали канибали.

Много људи је умрло. Углавном би се следили у домовима, обучени у више слојева одеће, прекривени свим ћебадима и јорганима које су могли да нађу. Испрва су породице и пријатељи покушавали да одрже сахране, али како је земља била тврђа од стене, покопи су обустављени. Нестанком струје и огрева ни кремација није долазила у обзир. Шачица преживелих грађана је своје најдраже склањала из кућа, односили би их у двориште, смештали по гаражама и шупама и тако их испраћали на онај свет. Већина људи је ипак остајала ту где су се и заледиле, попут морбидних скулптура.

Као што се и велики страх муњевито преточио у реалност, тако су и гласине брзо оваплоћене. Глад је била огромна, па су људи проваљивали у комшијске станове или у оближње куће, ножекањама секли и чекићима ломили смрзнуте слојеве одеће и прекривача с умрлих,

затим урањали оштра сечива у отврдле коже и мишиће, хранећи се мрцима.

Најзад, људи је било остало таман толико да се сви сместе у једну десетоспратницу, на ободу града. Неки су одбили да се селе са огњишта, решени да умру ту где су и живели, а њихови науми су се брзо и обистинили. Они који су се преселили у зграду, покушали су да се организују најбоље што су умели, како би преживели што дуже. Спавали су у највећем стану, на самом врху зграде, збијени једни уз друге, ушушкани у перине и којекакве прекриваче. Излазили су из зграде искључиво у кратке експедиције, тражећи било шта од хране и пића, само како не би морали да се користе људским месом.

Чудом, које измучени грађани нису много промишљали, животиње из честара око града појавиле су се на улицама. Преживели су убрзо измилели из зграде, тешко се крећући од глади и хладноће, ипак спремни да улове било коју од животиња, како би најзад појели топло месо које није било комшијског порекла. Животиње су се појавиле и сутрадан, а већ следећег дана грађанима је постало јасно зашто су се наједном одлучиле да измиле из шумарка и залутају у улице: иза зечева, јазаваца, видри, лисица, дивљих паса, вепрова и срна, наишао је велики мрки медвед. Медвед је јурио за једном од свиња, а кад је спазио да је читава улица начичкана људима који се једва крећу и дршћу од мраза и грозоморе, устремио се на првог човека. Био је довољан један ударац шапом по глави да га убије. Наставио је да га комада оштрим зубима, а остатак грађана је искористио то што је медвед заузет прождирањем, па се повукао у зграду. Кроз прозор су посматрали горостаса који се, пошто је појео човека,

кратко врзмао горе-доле по улици, па наставио да јури за животињама чији је мирис ухватио у ваздуху.

Опет су се договарали шта да раде: имали су довољно муниције да сигурно усмрте медведа, а његово месо и крзно би им добро дошли. Слабо су спавали, једва чекајући нови дан и појаву менажерије. Пошто су овог пута горели од ишчекивања, време, које се ионако вукло кроз мраз, протицало је још спорије. Ипак, прве животињице су се појавиле у улици, а за њима су убрзо дошле и крупније звери. Већина грађана је остала у стану да мотри на лов кроз прозор, а троје ловаца се спустило у приземље и оданде чекало на појаву медведа. Звер је дотрчала у улицу, ричући од узбуђења које јој је у ноздрвама изазивао мирис ловине. Тројка није много чекала. Постројили су се испред улаза, дуго нишанили, пре него што су, као један, опалили. Пуцњи су испунили улицу и град, а медвеђа рика је надјачала ехо фијучућих метака. Нису знали да ли су га погодили, иако им се чинило да су сва три метка завршила у мрком, па су брже-боље убацили нову танад у цеви и наново пуцали. Медвед је и овог пута испустио језив звук, али није посустао. Разјарен, устремио се на ловце. Људи су опалили по још један метак, те похрлили назад у зграду. Звер је, међутим, била бржа од последњег човека, тако да је и тог дана осетила људско месо. Преживели ловци су грабили степеницама до врха зграде, не осврћући се да виде да ли их медвед гони. Мрки је завршио с ловцем, а онда ушао у зграду и њухом пратио трагове осталих људи, све до последњег спрата. Дошао је до врата стана у којем су сви били скривени и наслонио се на њих свом силином. Људи унутар стана су зебли од страха, а некима међу њима

је било помало и драго што ће, најзад, све да се заврши брзим и безболним медвеђим резovima. Један од ловаца опалио је наслепо, кроз врата. Посрећило му се да упуца медведа равно у лево око. Звер је урликнула, ударила шапама о врата и побегла низ степенице. Грађани су гледали за мрким како риче и бежи низ улицу, назад према шуми надомак града. Пошто је медвед схватио где има још хране, договорили су се да промене зграду, али да не иду далеко од ове улице, како би били близу ловине.

Данима се понављала иста представа: животињице би биле праћене крупнијим животињама, а за њима би јуришао мрки медвед који би прождрао најспорију зверку, а то би остале искористиле да се врате у шумарак на периферији, скривајући се у ко зна којим буџацима. А медвед би слистио ловину, па отрупкао назад у честар.

Грађани су се питали зашто медвед не спава и зашто животиње беже у град, али нису могли да одгонетну ниједну од тих главоломки. Није ни било много времена за размишљање и истраживање; ускоро је све мање животиња бежало пред мрким, а онда се, једног дана, у граду појавио само медвед. Ходао је улицама уздуж и попреко, њушкао и рикао, а чист ледени ваздух добро му је послужио да нањуши хрпу људи стишњених у стану четвороспратнице. Грађани су одавно добрано замандалили улазна врата у зграду, а за сваки случај су и по степеницама поставили најразличитије могуће барикаде (комоде, столице и столове, креденце, расклопљене мердевине и тешке радне столове) како би спречили медведа да их нападне. Звер је била прејака за човекотворине, па су убрзо прве даске попустиле, а ланци којима су свезали држаље вратница

попуцали су под тежином. Идеје су излетале из уста брже од метака из ловачких пушака. Нису хтели да потроше сву муницију на медведа, којем очито ништа није могло да науди. Неко је тврдио како би било добро да му погоде и друго око, али нико није био спреман да се довољно приближи разјареним чељустима и окуша прецизност. Опет су мумлали и подврискивали нервозне предлоге, а онда је уследила идеја на коју су сви климнули главом: бациће пред медведа смрзнутог становника. Отишли су до стана у којем су накупили доста лешева промрзлих људи, подигли један од њих и однели га до стана који је гледао на улицу из које је надирао медвед. Отворили су прозор и избацили смрзнути леш на плочник. Туп ударац и тишина, па рика и медвед који се устремљује на понуђену жртву. Људи су гледали како јака вилица лако шкљоца и дроби залеђене комаде мяса и кости, не правећи разлику између човека и одеће у коју је био завијен.

Мрком медведу се ускоро осладило што га сваки пут у време храњења чека спреман човек. Како је и даље могао да јасно нађуши људе у згради, навалио је на обновљене барикаде, ломио, трескао и дроблио, све док му кроз прозор нису зафрљачили још један леш. Од тад су грађани уместо једног, износили пред медведа два човека. Убрзо је бројка порасла на три, па на четири и пет, а код шест људи сваког дана, преживели суграђани нису више знали шта тачно да раде јер им је требало превише времена да скупе толико лешева, а плашило их је и то што је медвеђи апетит растао све брже и брже, па нису знали колико ће дуго моћи да му се повинују.

Човек који је и даље имао пушку и пет-шест метака одлучио је како је било доста медвеђе страховладе. Сачекао је да се звер препусти ждрању, па је на миру нанишанио мрког равно у преостало око. Грмљавина пушке, урлик медведа и задовољни осмех ловца. Горостас ипак није посустао, већ се устремио на врата зграде, разуларено гребући, лупајући и ударајући њушком о барикаду која је претила да сасвим попусти. Суграђани су дошли до ловца и пошто су се кратко расправљали с њим, бацили су га кроз прозор, како би умилистивили медведа. Ослепоо, медвед није одмах схватио шта се десило, али јечање умирућег човека привукло му је пажњу, па се одмакао од улаза у зграду и мирно пошао ка звуку и мирису крви. Прождрао је ловца и затетурао се назад према згради. До краја је развалио улаз и мирно ушао у ходник, а онда је, измучен раном и преједен, легао и заспао, наслоњен на делове намештаја.

Медвед је спавао три дана и за то време престрављени грађани су седели збијени у стану, расподајући шта да раде. Нису знали колико ће животиња да снџ, тако да су отписали спуштање низ степенице, а прозори и терасе били су превисоко да би се безбедно кроз њих искрали и спустили на тло. Пошто се мрки пробудио и зарикао од глади, суграђани су се брже-боље латили једног леша, однели га до ходника и бацили га у рупу међу степеницама. Медвед је пришао жртви, омирисао је, грицнуо на два места и невољно сажвакао залеђено месо, па наново урликнуо према људима на врху степеништа. Њушио је извијајући главу према горе, несигурно корачајући по степеницама, ударајући о препреке. Људи су се хитро организовали, донели су још једно

залеђено тело и набрзака га спустили два спрата ниже, ближе звери. Медвед је једва стигао до понуђеног леша, омирисао га је и полизао, а онда наставио да се пење према забезекнутим људима. Док је већина нервозно шапутала шта да раде, један грађанин се издвојио од осталих и мирно кренуо низ басамак, придржавајући се руком за гелендер. Медвед је био све ближи, а човек је убрзо сасвим смањио размак међу њима, скоро се сударајући с њушком. Звер је уронила канцама и чељустима у топло месо, дуго лижући и последње остатке по ходнику.

Једино што је ишло у корист грађанима било је то што су медведа крв и свежа кртина дуже држали у сну. Спавао је преко три дана, а кад се пробудио, био је много мирнији него кад је први пут преноћио у згради. Грађани су се охрабрили и решили да покушају да нахране медведа мрцима, па су спустили у брлог чак пет лешева. Чим се пробудио, медвед је зањушкао око себе, али је опет одбио да једе смрзнуте и наново се дао у неспретно пењање према мирису живих људи. Преживели су се спремили и за овакав догађај, па су из гомиле издвојили најстарију жену и натерали је да се спусти према медведу и тако спасе остале. Старица је једва силазила према смрти, што због обамрлог тела, што због страха од онога што јој се приближавало. Све време се окретала према осталима и молила их да смисле нешто друго, па су се суграђани повукли у стан и замандалили врата, како не би морали да слушају женину кукњаву. Било им је довољно што ће посведочити грозном урлику.

Тхутали су о томе, али разумели су како ће сви на крају да заврше у чељустима. Пошто је медвед одбијао да једе лешеве, а њих је и даље било довољно да бар неко успе

да преживи, наставили су са ритуалом храњења мрког: на свака три-четири дана, медвед би се будио и успињао према преживелима, а они су му слали једног од њих, надајући се да ће помоћ ускоро доћи или да ће медвед да напусти зграду.

Неки од станара покушали су да побегну кроз прозор нижих спратова. Двоје се успешно спустило, а трећи се оклизнуо о ледени симс, пао испред зграде и поломио врат. Пре него што су побегли од зграде, њега су однели у ходник и положили крај уснуле животиње, надајући се да ће човек бити довољно свеж кад се она пробуди. Остали станари нису желели да беже из простог разлога што нису имали где да утекну. Мислили су да у згради с мрким медведом имају више шанси него у пустом, смрзнутом граду, а о бежању ван града нису ни размишљали, поучени ранијим покушајима да се дозове помоћ.

Најзад, зима је прошла и град се раскравио. Војска је прва ступила на опустеле улице. Камioni пуни хране, пијаће воде и медицинских потрепштина паркирали су се у центру града, а око њих је направљен штаб. Војници су, заједно с докторима и медицинским сестрама, тражили преживеле обилазећи зграду по зграду, а цип с мегафоном причвршћеним на крову споро је клизио коловозом, оглашавајући да је помоћ стигла. Нико није излазио из сабласно мирних здања. Сваки покрет и шушањ били су поновљени небројано пута у еху који се одбијао о фасаде. Најзад, једна од спасилачких екипа налетела је и на зграду у којој се настанио медвед. Запрепастили су се кад су видели огроман крш барикада и отопљена тела мртвих људи, а гомила људских костију по степеницама их је још више ужаснула. Успели су се

до последњег спрата и прошли кроз разваљена врата стана у којем су се крили грађани. Уместо згуснутих тела људи у покушају да се загреју, у стану их је дочекао огромни медвед. Био је толико нарастао од ждрања да се заглавио између зидова соба и ту цркао. Војници су морали да помере звер из стана, пошто нису смели да оставе ниједан леш у згради, па макар и животињски. Донели су тестере и секли медведа, не би ли успели да га одглаве. Пошто су направили велики рез на трбуху, из мрког су поиспадала тела. Полусварени, измешани с крвљу, жучи и изнутрицама, мртви су се појављивали из дроба и клизали преко војничких чизми, а медвед се наједном смањио и издувао, трескајући о под. Војници се нису много чудили, настављајући да чисте стан као да се ништа није десило. Још су се и шалили како би медведа таквог могли да оставе на поду: изгледао би као леп тепих.

ЛЕП ПОГЛЕД
С КРАЈА СВЕТА

Отворила је мапу. Нисмо више веровали ГПС-у, мобилним телефонима, апликацијама нити пословици о свезнајућем сељаку. Наду да ћемо место наћи положили смо у похабану ауто-карту на којој је и даље стајало име непостојећег града, као и у нашу способност да је добро прочитамо и снагу да је како треба пратимо у тродимензионалном свету.

Бицикли су нам лагани, на њима смо птице, а не сисари који се служе ногама да би превалили силна пространства. Погнути над корманима, са кацигама и у комбинезонима који пријањају уз тело, јездимо друмовима које често ни не примећујемо јер смо загледани напред, према циљу.

Стајемо кад се смркне. Сан је неопходан да бисмо сутра могли да наставимо по плану. Ако мислимо да икад пронађемо место с мапе, мораћемо да будемо одморни и здрави јер нам није преостало много опција; не можемо да се вратимо кући нити да идемо лекарима, све то би ужасно успорило напредовање, а у њега смо уложили толико труда.

Пошто стопалима дотакнем земљу, осетим чудан умор. Опуштање мишића и страховит бол истовремено, а по њеном лицу видим да се и она слично осећа, али никад нисмо причали о томе нити нечему сличном: бол и ситне болести (кашаљ, кратке врућице, пробадања у разним деловима тела или духовни проблеми) биле су табуи, пошто би могле да прекину путовање.

Бицикле остављамо наслоњене на дрво или стену. Они су као коњи, могу да спавају стојећи, али им скинемо бисаге, а кроз жбице им протуримо тешке ланце које затворимо локотима чије кључеве носимо око канапчића на вратовима, попут идола.

Ако има воде у близини, окупамо се, ако нема, посипамо се талком, трљамо и прскамо сирћетом, а посебан део чишћења је биштење. Наизменично седимо једно изнад другог и пребирамо по коси и длакама на телу, тражећи буве и други сићушни живаљ који се брзо разбашкари на човеку који се одрекне крова над главом.

Пред починак, пошто поједемо вечеру и ушушкамо се једно уз друго у пространој плавој врећи, загледамо се у небо и њиме се успављујемо.

Рано лежемо, па смо зато и будни чим хоризонт помодри од излазећег сунца. Спакујемо се, па запедаламо што пре, доручкујући у покрету. Јутра су увек прохладна, пошто никад не ноћимо у граду, већ у природи. Кад се први зраци звезде пробију с обзорја, роса затрепери око нас као диско-кугла, а од нагле промене температуре по пољанама око пута дигне се измаглица. Све се у младом дану мења вртоглавом брзином: помериш поглед на ретровизор или попијеш мало воде, а магла је већ нестала, сунце сија свуда и наједном ти је вруће.

Вијугамо по путевима, магистралама и неозначеним путељцима од утабане земље. На нашем путовању једнако пролазимо кроз градове и села, као и кроз планине, шуме, преко река и покрај мора и језера.

Одавно не обраћамо пажњу на то колико смо километара прешли. Једино што нас подсети на раздаљину је поглед на мапу, кад схватимо да смо се доста удаљили од

последњег одморишта или да смо у ствари скренули на погрешну страну и да смо дебело залутали. Такве грешке се дешавају често, али и оне су део путешествија и потраге, чине возњу занимљивијом и пуном ишчекивања.

Нисмо стари морепловци, не знамо да читамо космичка тела и њихово појављивање, нестајање и померање ништа нам не значи. Васељена нам је лепа, успављује нас и то је то. Оно у шта се уздамо јесу наши инстинкти.

За нас границе одавно не постоје. Каткад и прођемо преко неког од граничних прелаза, а наши пасоши су изгледа и даље важећи, пошто никад немамо проблема с полицијом и царинским чиновницима. Захваљући томе, неометано клизимо из једне земље у другу, враћамо се и возамо како нам воља. Зато све време проводим разгледајући лепоте које су свуда унаоколо. Задихани се успињемо узаним, вијугавим путем уз неку планину, па око нас расту њене сестре, пошумљене или голе и пегаве од камења и стена; или се спуштамо низ сличан такав пут, па сву пажњу концентришем на сопствено тело, покрете и контролу кочница, постајући малтене сједињен с путем пода мном. Ту су и стазе уз обале мора и океана, испуњене специфичним мирисом соли, топлим ветром и шаренишем којим туристи оките плаже: сунцобрани, купаће гаће, душеци на надувавање, кантице и лопатице, лопте, рекети, папуче, наочаре за сунце, лежаљке, пешкири. Волим и кад пролазимо кроз град, обраћамо пажњу на саобраћајне знаке, семафоре и друга возила јер ме то подсети да смо и даље део планете и задовољи ми жељу за виђањем других људи. Ту су и разни сеоски путићи и месташца која они спајају: углавном су опустела и испуњена старим кућама, стоком, живином,

лењим мачкама које стално дремају, остарелим људима избразданих лица и искривљених прстију.

Можемо да прођемо кроз неко место једном или сто пута – увек ми се чини као да сам први пут ту. Наравно да не могу сва места да запамтим, али чак и нека којих се сетим, увек изгледају свеже, као да су становници окречили куће или ставили нове ограде и капије. Можда је то због тога што смо се ми до повратка толико променили, па нам онда и све већ виђено изгледа другачије?

Не знам кад смо последњи пут пиљили у мапу, али мислим да је прошло барем недељу дана. Она ју је опет отворила и распрострла на земљи, а ја стојим изнад ње, покушавајући да телом направим заклон од сунца, како би боље видела детаље на карти. Вуче кажипрст по зеленим и смеђим пределима, стишњеним у дводимензионалну пројекцију света, али не можемо да одгонетнемо где смо и куда треба да пођемо. Падне ми на памет да, с обзиром на то да смо се решили свих осталих помагала, треба да се ратосиљамо и мапе. Подигнем је са земље и поцепам

по средини, а онда наставим да је кидам на све мање делове, бацајући их по њој као конфете. Њу то насмеје, подигне се, пољуби ме и врати се за корман, па настављамо да возимо, растерећени потребом да се држимо рута с карте и стално размишљамо да ли смо на правом путу. Заједно смо: који год пут да одаберемо, биће онај прави.

Моја логика нам не помаже у томе да нађемо изгубљени град, али вреди за све остало: уживамо возећи се свуда по свету, истражујући никад пре виђене пределе, подсећајући се већ обиђених драгих места.

Возимо се барем месец дана, а нисмо видели ниједног човека. На путу су поред нас прошла једна кола, а и то се

можда моје сећање поигравало са мном, дајући ми слику аутомобила којег сам ко зна кад видео на неком сличном путу. Иако нам је ситуација чудна, убрзо схватамо како

нам ипак погодује, пошто нема никога да нас тутњањем по друму избацује из равнотеже и тера на опасно врлудање.

Најразличитије путеве смо и раније затицали празне, али кад смо ушли у први напуштен град, осетили смо чудну језу. Ниједног човека на улици, а пошто смо сишли

с бицикала и провирили кроз прозоре ниских кућа и позвонили на два-три интерфона, схватили смо да сигурно

нема никог у граду. Хиљаде прозора испражњених домова зурило је у нас као очи без капака и од тога нам се јавила

страшна нелагода, па смо брже-боље запедалали, све док нисмо одмакли далеко од насеља. Пошто ни на путу

који води у празни град није било никог, изравнао сам се са сапутником, како бисмо поразговарали шта даље да

радимо. Што се ње тицало, ионако нисмо много времена проводили с другим људима, нити смо се задржавали у

насељеним местима више него што нам је требало да у радњама купимо потрепштине. Зато смо одлучили да

наставимо потрагу за градом као да се ништа није десило, а ако је свет и пропао у току наше вожње, не мари, није

нам много ни био потребан.

Испрва смо остављали новац у продавницама јер смо

се осећали лоше што узимамо намирнице и којешта с рафова, а да не плаћамо, иако није било живе душе

којој бисмо могли да дамо паре. Убрзо нас је и та навика напустила, односно, престали смо да маримо за такву

врсту правила. Скрупуле су нам се исто тако промениле, па смо возили бицикле једно поред другог, осећајући се

слободно јер путеве доживљавамо као за нас специјално изграђене писте.

Градови без људи престали су да нас плаше, а села и дивља насеља у којима су мачке исто онако лењо ђоњале, а живина и стока слободно шеткала унаоколо, изгледала су лепша него иначе. Међутим, и даље се нисмо задржавали међу облакодерима и уџерицама, него смо шибали друмом све мање се заустављајући. Изгледали смо као бића из маште, сједињени с бициклима израстали смо из њих попут биомеханичких скулптура. Нисам могао да видим где се завршава нога, односно стопало, а почиње педала; да ли је то ланац бицикла или дебела артерија која одзвања с бутине; лакат или ретровизор; око или мењач. Представљали смо нови сој људи за нови свет који је настајао пред нама.

Пошто се испред нас указао руиниран градић, схватио сам колико смо у ствари дуго педалали. Име места на некада жутој табли заувек је изгубљено под угризом рђе, а сви објекти у граду били су урушени, прекривени пузавицама, жбуњем и растињем. И није само флора подивљала, већ су се и неприпитомљене животиње одомаћиле по улицама, збуњено тражећи заклон кад нас двоје наиђемо, плашећи их ухтањем и зујањем ланаца и зупчаника бицикала.

Сва насељена места су убрзо попримила такав изглед, а путеви се све више и више сужавали; скривала их је земља коју су киша и ветар наносили, као и трава која је ницала преко свега што је човек направио.

Прећутао сам јој забринутост јер сам знао да јој је све било јасно као и мени, али данима сам стрепео шта ће се десити кад се природа толико разбашкари око нас и

ми не будемо имали више где да возимо бицикле. Наше машине су, међутим, биле издржљивије него што сам мислио, тако да смо дуго времена успевали да возимо по мекој младој трави и ситном бусењу, пре него што смо заиста морали да наставимо пешке, држећи бицикле за гувернале као питоме бикчиће.

На крају смо их оставили. Узели смо бисаге и пребацили их преко рамена, флашице с водом заденули смо у мрежасте џепове са спољне стране напртњача, а кациге смо одложили на земљу. Гледали смо у два бицикла и шлемове, размишљајући како су то једини предмети који и даље нису сасвим прекривени зеленилом. Не могавши да издржим, скинуо сам звонце са свог бицикла и притегнуо га око палца, попут прстена.

Пешачење нас није умарало јер смо били у доброј кондицији од толике вожње, али ноге су се биле навикле на сасвим другачији покрет, тако да смо ходали попут недоношчади која прави прве кораке: несигурно, тетураво, с превише раскреченим удовима и крутим стопалима.

Пошто нам је понестало путева које бисмо пратили, ишли смо свуда где нам је било лако да прођемо. Каткад бисмо набасали на остатке зграда или шкољке аутомобила: то су били једини знакови да смо следили добар пут.

Тако смо налетели и на некадашњи ветропарк. Огромне елисе ветрењача и пилони на које су биле накачене лежали су у подивљалом растињу и дрвећу попут пожутелих костију гигантских птица, а само је једна ветрењача успела да одоли навали природе – прекривена зеленилом и рђом, стајала је усправна, све са тропрстом елисом коју је ветар споро окретао, уз стално цвиљење и јечање механизма.

Пронашли смо врата која су водила у велики стуб и на једвите јаде их отворили, пошто је метал ко зна кад кородирао и упекао. Струје није било, па смо се споро успињали мердевинама до врха ветрењаче, ослањајући се углавном на слабашну светлост која је допирала кроз одшкринута врата. С муком смо отворили и калпак који је водио на сам врх, па смо се провукли кроз отвор и нашли се на глави машине.

Било је чудно и страшно бити тако близу амбиса с једне стране и вапијуће елисе у покрету с друге.

Она није изгледала уплашено. Начинила је два-три корака, колико је простор дозвољавао, а онда је ставила шаку изнад очију и чкиљила према хоризонту.

Чекали смо залазак сунца на врху ветрењаче и гледали на све четири стране света, ћутећи, али разумевајући једно друго: обоје смо размишљали куда је најбоље да кренемо, како бисмо најзад нашли изгубљени град. Он је лежао негде иза обзора и на чудан начин нас мамио, не желећи да нам се јасно прикаже. Али ми смо га осећали у билима и докле год су она куцала, и тај град је постојао.

**ЖИЛАВО МЕСО
СТАРОГ ЈЕЛЕНА**

Ватра се угасила. Тама у шатору је била потпуна, нарушена једино троугластим титрајима светлости које је пуштало подигнуто шаторско крило.

Ловац је седео наспрам улаза и жмиркао, навикавајући очи на блесак спољашности. Могао је да види кришку села пред собом: два шатора, жену која седи на пању и љуљушка дете у наручју.

Устао је тешко, уз крцкање разних делова тела, а исто тако се споро и с опрезом сагињао изнад опреме и оружја, купећи их и стављајући их на себе. Ту су били лук, тоболац са стрелама, камени нож и копље сличног врха, торба и мала кожна мешина. На крају, смести дебелу шубару на главу и ступи на блато испред шатора, помажући се тупим делом копља као штапом.

Ваздух је био свеж, испуњен влагом.

Изнад села, уздизала се окомита планина, сва од сивих стена. Недалеко од планине, почињала је густа шума, а насупрот њој се пресијавало језеро. Село је било подигнуто тик уз воду. Некада су из ње вадили огромне рибе. Пробадали су их танким лаким копљима или су их пецали уз помоћ кошчаних удица, али у језеру више не живи ништа. Деца би нашла жабу или две, но мањкало је праве хране.

Ретко ко од људи је тумарао између кожних шатора, све му се чинило пусто и мртво, а чудно осећање прожимало му је тело, чинећи га дремљивим, равнодушним и слабим.

Запути се између шатора, према планини и пећини у њој. Успео се на мало узвишење прекривено зеленом травом, а онда се, пробијајући се кроз камење и стење, докопао улаза у пећину.

Ту је седео, као и увек, стари врач, повоздан мантрајући и ћућорећи с невидљивим бићима која су владала природом. Махнуо му је, прилазећи, правећи притом довољно буке како би се на тај начин најавио, али волшебник се није ни макнуо. Седео је крај улаза, црвенкаст од пламена ватре пред собом, склопљених очију, мумлајући речи које ловцу ништа нису значиле.

Опрезно је пришао чараоцу и подигао малу бакљу с гомиле која је стајала поред њега (уместо ње је положио белу иглу за шивење), припалио је о пуцкетаво дрво пред вешцем и пожурио у пећину јер је знао да штап начичкан грањем неће дуго да му осветљава пут кроз влажне коридоре.

У шпиљу је улазио свега три пута, али пут до велике одаје није био компликован: требало је да прати најшири тунел и после сто два корака нашао би се на жељеном месту.

Ловац је бројао кораке, дајући себи ритам куцкањем тупог дела копља о камени под. Избројао је педесет и осам корака више, пре него што је избио у велику одају испуњену шиљатим стенама које су, попут зуба гигантских мачака, висиле са стропа и избијале из пода.

Задихао се, али није имао времена да одмара. Желео је што пре да уради шта мора пред лов, па да изађе из пећине. Иако је пут лако пратио, без бакље је могао да залута на једну од споредних стаза, а то би била кобна грешка. Своје смрти се плашио онолико колико се сваки

човек страши од непознате тмине; ловца је много више бринуло шта ће бити са селом ако се изгуби у пећини и никад из ње не изађе.

Стога приђе првом цртежу: осам медведа разјапљених чељустима. Приказани су тако као да ће прогутати двојицу ловаца с луковима и стрелама. Бајач је чак нацртао и једну одапету стрелу, негде на пола пута између звери и људи. Летећа, заробљена у сталној неизвесности да ли ће погодити мету или промашити, црна црта на зиду пећине много је тога говорила ловцу о природи његовог заната, као и о животу.

Други цртеж је приказивао прегршт животиња, становнике шуме покрај села, како стоје у полукругу око једног човека. Човек није имао округлу главу, попут ловаца на првом цртежу, већ је његов нос био издужен, птицолик. То врач посредује између два света, људи и природе, покушавајући да молитве и дарове замени за ловину.

Трећи, претпоследњи цртеж су чинили отисци шака и стопала, што би, колико се ловац сећао, требало да га подсети како он није сам на свету, да је много предака било пре њега, а да ће много потомака доћи после њега, те да је то свеукупно мноштво разлог због којег постоји.

Четврти цртеж представљао је гомилу црвених тачки и кругова: тајну. Ловца су сваки пут чудни знаци подсећали на нешто друго: свице у жбуњу, звезде на небу, ситне тачке по телу због којих су многи умирали. Гледао је у црвене цртеже и они као да су се померили на зиду и попут јата црвендаћа клизили су и лелујали пред његовим очима, попримајући чудне полуоблике. Све га је подсећало на нешто што је познавао од раније (руку, главу, камен,

жбун, дарду), али ништа до краја није било формирано и целовито као што је то било на претходним цртежима.

Игра која се одвијала пред њим скроз га обузе, па заборави на бакљу и њен вилинкоњички живот. Мрак који нагло настаде не уплаши ловца. Наставио је да гледа у исти део пећине, посматрајући како плес црвених кружића све више успорава, губећи јарку крваву нијансу и постајући тамноцрвен попут бобица које је брао по шуми, прелазећи у једва видљиву нијансу усирене крви, најзад стапајући се с мраком, нестајући.

Ловац је још кратко пиљио пред себе у мрак, не желећи да се помери одатле, покушавајући да назре трунку угаслог цртежа пред собом. Галерија наједном постаде хладна и влажна. У њој је одјекивао сваки ловчев удах и издах, а чинило му се да кроз стално капљање воде може да послушне и дамар срца, што га онеспокоји и потеря према излазу из пећине.

Лако је нашао отвор којим се из просторије улази у велики коридор, али је зато морао споро да корача како се не би спотакао о камење или оклизнуо о водом углачан део пода. Није бројао кораке, већ се сасвим усредсредио на то да копљем пипа пут испред себе, а да очи усмери у танану нит луче, коју је више замишљао него што је заиста могао да је види. Изгледа да је његов дар сеоском врачу био довољан јер је успео да се искобеља из пећине, а да ниједном не падне или се изгуби у њеном разгранатом трбуху.

Одстојао је поред мрмљавог вешца, све док му се срце није сасвим смирило, а онда се насмешио што у руци и даље држи бакљу. Бацио је изгорелу гранчицу на друга

дрвца у пламену пред шаманом, па се запутио према шумарку.

Задовољан свиме што је видео и схватио у пећини, чинило му се да лакше пролази кроз крш око планине и да му бласто не спутава корак као раније. Чак се више није ни помагао копљем при ходању, већ га је ослонио о раме и шаком отрао мало блата и прљавштине с тупог краја.

Докопавши се првог жбуња и ниских танких стабала, ловац се окренуо и погледао према селу: гомила шатора од дебеле јеленске коже, додатно прекривена медвеђим крзном, дим ватри из шатора и испред њих, менхир и планина која мотри на настамбу и мирна површина воде у којој се нејасно одражава крајолик.

Небројано пута је ишао овим путем, као и други из племена, нестајући у забрану после којег је, врло брзо, почињала густа борова шума. Први пут је, међутим, осетио да се неће вратити из лова. Морао је да улови довољно велику животињу како би сви могли да једу и преживе барем део надлазеће зиме, али и поред добрих предсказања, имао је нејасан шум у глави, парче угља у мислима које је ширило најцрњу чађ.

Киша је заплуштала и потерала га да нађе склониште испод густих крошњи. Али слика села, планине и језера још дуго је остала пред ловцем, попут чудне мрене пребачене преко очију.

Пришао је најдебљем стаблу које је, у односу на остало дрвеће, стајало усамљено у трави и додирнуо га шаком, пипајући горе-доле по храпавој кори, тражећи нешто. Пошто су му јагодице упале у жлебове тајних знакова којима су пређашњи ловци означили почетак свог пута, принео је главу том делу стабла и нашао слободно место

поред четири оштра уреза. Извадио је нож и два пута јако притиснуо сечиво у кору, чинећи сличан знак. Одмакнуо се, видео да је ознака видљива и правилна, па је вратио нож за појас и наставио даље у шуму.

Ретко кад је ишао у лов другим путем. И остали ловци из села су се увек кретали добро знаном стазом, која је почињала означеним дрветом. Пошто је видео пријатељске резбарије, био је сигуран да су баш овуда пошли да траже ловину и надао се да ће убрзо налетети на њих, па ће сви заједно уловити велику дивљач.

Стаза, коју стопала ловаца за време сувљих временских прилика јасно утабају, није била видљива од силних борових иглица и отпалих грана, а у влажној земљи трагови су били спрани. Ловац је био довољно искусан да потражи друге назнаке које би му показале на коју страну да крене. Леђа напетих као мали лук, у болној погнутости, кретао се успорено, обраћајући пажњу на сваку травку, комад земље или камен, који би му открили пут.

Киша му није сметала; огрнут дебелим кожама и крзном, с тешком шубаром на глави, био је заштићен као корњача. Оно што му је отежавало потрагу биле су очи; старе, истрошене, све чешће саме од себе суве и сврабне, нису му дозвољавале да уочи оно што је тражио.

Погнут и занесен чкиљењем у најситније назнаке туђих стопа, није ни схватио шта то види, кад се пред њим појави чупави предмет. Помало и замишљен, испрва је помислио како је наишао на чудну маховину залепљену за стену, али брзо је приметио да тако не изгледа ниједна биљка, већ да је пред њим део обуће.

Дуго је гутао слику која се отворила у трави: тело младог ловца, згужвано и измешано у нeredу одеће,

комада мяса и изнутрица. Скорела крв као да је све то везивала у једну одвратну скулптуру, камен сличан оном што штрчи међу шаторима, који су често бојили крвљу жртвених животиња.

Погледа око себе, скине шубару с главе и слободних ушију боље ослушну шуму у сталном шапату. Цео је бридео, срце је брзо тукло, а у ушима му се јавило непријатно зујање.

Постоја тако неко време, покушавајући да се смири. Пошто је опет осмотрио и ослушнуо терен, врати шубару на главу, па се сагну изнад мртваца и боље га погледа.

Лешу је лице било унакажено, а недостајао је и добар део главе, из које је нека звер полизала мозак. Пошто није знао који од двојице ловаца је настрадао, развезао је врпце које су држале прсник и склонио тешко крзно у страну. Није могао да са мртвог скида и први кожни слој одеће, па је ножем направио рез и открио мирне груди. Скоро цело тело било је изгрижено и изгребано, а оно што је остало од удова слабашно се држало за труп на танким фронцлама коже и тетива. Али, неким чудом, грудни кош је остао нетакнут. Пред ловцем се указало маљаво попрсје, с тетоважом великог круга у којем је истом тамном бојом била исцртана оштрица копља. Као да му је било лакше што је сазнао који је од двојице погинуо. Не зато што је једног волео више од другог, већ зато што је унакажено тело пред њим, на тренутак, наново постало људско биће.

Окренуо се према селу и закорачио, а онда је схватио да, иако није далеко одмакао, не сме да се врати, пошто ће то да успори лов за цео дан. Није имао чиме да копа раку, а руке је хтео да сачува за предстојећи лов; стога покуша да склупча тело страдалника, као дете у мајчиној

утроби, и остави га тако, надајући се да стрвинари неће развући остатке, док се он врати из лова и обавести остале. Сваки одлазак у шуму је представљао смртну опасност по ловца, као и за било кога ко је морао тамо да иде (скупљаче плодова, огрева и лековитог биља) и човек којег је оставио смотаног у блату није био први који је настрадао због залажења међу дрвеће, али ловац је мислио како се ради о врло лошем знаку који је бацио сенку на предсказање из пећине.

Пљусак је утихнуо, али је небо постајало све тамније и ловац је знао да ће морати што пре да се спреми за ноћ. Колико год је могао, пожurio је према води за коју је знао да је недалеко пред њим. Поток није био дубок, па је неко време гацао кроз воду, страхујући да ли је то довољно да отклони мирис и траг од звери које су стално њушкале у потрази за храном.

Тешко вадећи ноге из плићака, осматрао је свуда унаоколо, не би ли спазио добро место за одмор. Иако обложене додатним слојем коже и танког крзна, ципеле су пропустиле воду и ловац је осетио како му стопала зебу, па је искорачио из потока, пришао првој стени и ту направио склониште.

Накупио је довољно гранчица и смоле, преко којих је положио дебље гране и уз помоћ каменог ножа и комада кремена запалио ватру која је убрзо огрејала наквашене ноге.

Ловац је појео комад осушеног меса, напио се воде из чутуре, додао три-четири дебеле гране на ватру, па се ушушкао у самог себе и тако заспао, будећи се често да би послушао мрак и додао дрва пламену.

Била је ноћ, кад се пробудио. Гледао је у угашену ватру пред собом, у нагорело дрво, прошарано белим и наранџастим комадићима који су и даље били врели. Подигао је главу према небу и сачекао да се кроз крошње укаже прва љубичаста трака, сигнал да су се ноћни ловци склонили у јазбине и да је дошло време за његов лов.

Појео је месо и напио се воде, па је отишао до потока и напунио мех. Пошто је проверио да су му нож, лук и стреле за пасом, а оштрица чврсто привезана за дарду, кренуо је даље, пратећи спору воду. Чинило му се као да му је ноћење у шуми повратило снагу у мишиће. Много је лакше и брже корачао по меканом тлу, а сва чула су му била изоштренија: веровао је виду, а из ушију је нестало напорног зујања.

Шума никад не мирује: крошње и грање стењу; глодари и ситни живаљ гребуцају по опалом лишћу; детлић куца о стабла тражећи црва; инсекти стрижу; вода, колико год била мирна, жубори; ветар се завлачи у жбуње и зна да обори читаво стабло; а небројане четвороножне звери шушкају, шуњајући се међу растињем. Колико год да је ловац био окорео, није могао да доака свим звуковима који као да су настајали и нестајали у истом тренутку. Таман би чуо нешто с леве стране и окренуо главу, али ништа не би спазио, а уместо звука остајала је кратка тишина и нови звук. Његово тело, покрети, опрема и оружје, правили су довољно непознате буке да су све животиње биле на опрезу, иако је човек знао како да се креће у лову. Ипак, имао је доброг савезника у свом задатку: ветар који није престајао да дува, правећи веома кратке предахе да запуше још јаче. Ловац је користио

хук, а тело је постављао према налетима ваздуха, како би сакрио мирис и додатно загушио буку коју је стварао.

За цео дан тумарања по шуми, направио је једну паузу, седајући на стабло оборено муњом. Зубима је кидао комаде сувог меса, жвакао их, док не би направио кашу, а онда густирао храну, трљајући је о непца и гутајући је у делићима.

Није имао среће да налети на било какву звер. Енергију и стреле (ако би промашио, могле би лако да се поломе) чувао је за велики улов, тако да је птице и веверице остављао на миру. Ухватио је два јежа, убио их и завезао за појас, чувајући их за вечерњу ватру.

Опет се смркавало. Киша је пљустала већ неко време и ловац је тражио довољно велику и накривљену стену, испод које би могао да се сакрије.

Лутајући за скровиштем, приближио се потоку у којем је стајало лане. Добовање капи је производило довољно шуштања, па животиња није чула да јој се човек приближава. Пила је воду, главе погнуте између раскречених предњих ногу. Укопао се у месту. Искорачио је левом ногом, а леђа и супротну руку извио је високо у страну, стежући дршку копља. Лакат му је крцнуо, а лане је благо дигло главу од воде и померило уши напред-назад. Ловац није трептао. Мотрио је у младунче пред њим, усмерен једино на предстојећи покрет, а онда се нагло опустио. Спустио је оружје и ослонио се о њега, враћајући ногу у првобитан положај. Гледао је у животињу, све док се није напила воде и мирно померила дубље у шуму. Подигао је лице према све мрачнијем небу и влажном роју, па похитао да нађе заклон.

Ни наредног дана ништа није уловио. Жежево месо му је тешко пало на стомак, па је пола дана провео у боловима и грчевима, трудећи се да колико-толико напредује у лову. Набасао је на још птица, зечева, глодара и огромну крмачу која је хропћући протутњала близу њега, али ништа од тога није уловио: било је превише ситно или превише опасно. Одмакао је предалеко да би могао да донесе месо до села, а да се оно не уквари. И даље није било довољно хладно да убијену животињу може данима да вуче за собом и да она, залеђена, касније буде добра за оброк. Зато је кренуо назад.

Напунио је кожну чутуру, па се померио од воде, мислећи како духови који стално чуче око потока чувају животиње. Надао се да ће дубље у шуми имати више среће.

Успон који је од потока водио ка густој биљности био је толико клизав да ни уз помоћ копља није успео да се попне уз њега. Морао је да потражи успон мањег нагиба и да сваким кораком забада стопала дубоко у блато, правећи јачи ослонац.

Ловац је био толико уморан да се цео тресао, али је одлучио да хода још неко време, како не би изгубио читав дан. Зашао је толико дубоко у шуму, да је поток једва назирао као кратку и танку модрикасту линију међу стаблима.

Пошто дрхтавица у телу није престајала, одлучи да се одмори, једе и пије. Киша је утихнула рано ујутру и дан је био ведар и сунчан, иако је мало светлости и плавог неба доспевало кроз гране изнад ловца.

Жвакао је месо, густирао га и заливао водом, погледајући час на ову, час на ону страну, мотрећи на сваки жбун и свако стабло јер је ловина могла свуда да се крије.

На пола оброка, схватио је да се нека звер налазила иза дрвета, педесетак корака од њега. Жвакао је убрзано, враћајући остатак хране у торбу и чутурицу за појас. Све време је пиљио у део крзна који је могао да види, а масивно стабло скривало је остатак животиње. Опрезно се подигао, штрецнуло га је крцкање тела, али му се учинило како се звер није ни макла, па је полако закорачио к њој. Ништа што је икад видео у лову није могао да повеже с делом тела у који је гледао, па је, опрезно се примичући, размшиљао да ли да користи лук и стрелу или дарду. Био је на двадесетак корака од крзна и определио се за лук и стреле, пошто је њима лакше могао да нациља звер. Прислонио је копље на најближе дрво, па је извадио лук из паса, одмотао струну с његовог танког тела и затегао је на други крај. Извукао је стрелу из кожног завежљаја, па је и тоболац спустио покрај копља. Натеглао је и дуго нишанио. Опалио.

Стрела се заболала у крзно. Ловац баци оружје, зграби копље и потрча према звери, толико обузет срећом и узбуђењем да није ни схватио да се мета не миче. Држећи камени врх оружја према животињи, опрезно је обишао стабло. Јасно је видео шта је пред њим, али му је требало времена да схвати у шта гледа. Други ловац из његовог села био је привезан за дрво. Одавно мртав, лице му је било унакажено ситним угризима и убодима којекаквих животиња које су пробале човеково месо. Оба ока су нестала, а из разјапљених уста вирио је нагрижени језик. За стабло је био осигуран с два канапа: један обмотан око врата, а други око струка. Из груди мртвог ловца вирило је поломљено копље. Део коже преко бутина био је натопљен крвљу, која је исцурила на земљу и направила бару богату мувама.

Ловац се стресе. Поново га је ухватила дрхтавица, овог пута од ужаса који се налазио пред њим и који се пренео на њега. Збуњен оним што је видео – никад раније се ловци нису убијали међусобно – и осећајући као да га невидљиве очи посматрају из честара, стајао је у месту, не могавши да помери ниједан део тела. Обазрео се око себе. Нигде никог. Успео је да се покрене, схватајући да га нико не вреба јер би га одавно напали и убили. Тело му није напуштала хладноћа коју као да је проузроковало невидљиво око, чинећи сваки покрет тешким и опасним. Узео је лук и тоболац, па, колико год је то могао, потрчао кроз шуму, трудећи се да и даље прати поток.

Трчао је, све док се није саплео од умора. Свом тежином је ударио о земљу, прљајући лице и шаке блатом. Дуго је долазио до даха, не померајући се с тла, а онда је, тако опружен, попио мало воде и окренуо се поребарке, помажући се дардом да се усправи. Гледао је по шуми и ослушкивао. Пошто никог није спазио, наставио је да хода, борећи се између жеље да похрли према насеобини и обавезе да настави као и досад, тражећи животињу с довољно меса на костима.

Ватра му те ноћи није донела смирај јер се плашио да би тако могао да се ода другим ловцима. Ноћна буђења била су препуна зноја и гушења, лоших предсказања која су му се јављала у сну, црпећи му снагу.

Сутрадан, свуда око ловца, као и по њему, одједном се појави снег. Прво су ситне, једва приметне пахуљице промицале кроз крошње и тек покоја је доспевала до човека и тла, а онда се небо напело и из себе испустило гомилу крупних пахуља. Пошто је свод био сив, ловцу би јасно да ће снег да пада добар део дана. Угасио је

ватру стопалом, па кренуо у лов, полако се све више примичући дому.

Кратко је тражио првог ловца на којег је наишао, али пошто није могао да се оријентише, оставио га је шуми и животињама. Сломљен од умора и туге за мртвим друговима, исцрпљен сталним страховањем за сопствени живот и за живот свих људи у селу који су зависили од њега, једва се довукао до обода шуме. Пришао је великом стаблу бора и ножем прецртао свој знак, као и знаке других ловаца. Одморио је, кратко се ослонивши на дрво, пијући воде, па је наставио кроз забран, према чистини испод које је лежало село. Чим је закорачио на високу траву падине, учинило му се да нешто није као пре: планина је била ту, као и језеро, али насеобина између њих деловала је другачије. Само су два шатора била подигнута, а остале кожне настамбе замениле су ниске куће од блата и дрвета. Обелиск је био окићен венцима цвећа, што ловац никад пре није видео, а дубоко у језеро пружала се дрвена грађевина, као стаза којом може да се гази изнад воде, а за чији крај је било привезано пет-шест малих пловила. Ловац помисли како се изгубио, па је из шуме избио ко зна где, у неки предео који личи на његов, али ипак то није.

Ноге су га болеле од ходања, снег је све више падао и он се отетура до усамљеног дрвета. Седе, леђа ослонивши на стабло, погледом шарајући свуда по селу. Пијуцкао је воду из меха и покушавао да схвати шта то види.

Људи који су се шеткали између кућица и по чудном дрвеном здању над реком било је много више него што је живело у његовом селу. Ловац није никоме могао да види лице, али по ходу и облачењу чинили су му се страни.

Снег наједном престане да мили с неба, сунце гране и сви бели наноси који су се брзо накупили још хитрије су се истопили. Ловцу је и ово било чудновато, а још више се запрепастио кад је вратио поглед на село: оно је било многољудније, испуњено згуснутим кућама од камена. Становници су изгледали нестварно, обучени у веома лака одела од танке коже. Стаза изнад воде било је три, а око њих је плутало много пловила, са стаблима забоденим у подове, с којих су се вијориле огромне истањене коже.

Ловац осети како је веома уморан, а глад и жеђ који су га наједном погодили били су већи него у доба најгорих оскудица. Попио је сву воду из чутурице, а из торбе је извадио месо. Откинуо је комад зубима и жвакао га, враћајући поглед на месташце крај језера.

Призор је наставио да се мења: део планине се урушио и прекрио улаз у пећину, али то као да ником није сметало у селу. Тамо је било још више људи који су, изгледа, живели у четвртастим кућама с гомилом рупа на њима. Језером су господарили огромни дрвени сплавови, с високим зидовима и горостасним крпама у које се скупљао ветар и тако их терао по води.

Ловац трепну, а пред његовим очима букну огромна насеобина, чије су поједине зграде и чудна здања биле посуте чак и по падини, близу стабла испод којег је седео. Куће су биле наслагане једна на другу, неке су имале криве кровове од чудних ћилибарских плоча, док су друге биле равне. Људи више нису ходали по блату, већ су нечим чврстим и мрким обложили тло и по томе табанали, а појавиле су се и некакве кућице које су саме ишле по сурим стазама. Језеро се једва назирало од пловила која

су, чинило му се, без помоћи весала или ветра клизила по површини, брзо као што се кобац суновраћује по плен.

Пејзаж се мењао сваким трептајем: људи су се множили, облици кућа трансформисали, а неразумљиви предмети гомилали и додатно бунили ловца.

Колико год да је жвакао и гутао осушено месо, осећао је да му снага сваким наредним тренутком све више нестаје, као да је она вода која, у млазевима, шикља из главе, трупа и удова.

Ловац је још неко време гледао пред себе, мирно посматрајући како се свет мења, а онда је, најзад, умро, остављајући међу зубима остатке жилагог меса старог јелена.

ВЕЛИКА
САОБРАТНАЈНА
ГУЖВА

Аутомобил испред њиховог је укључио сва четири жмигавца много пре него што је сасвим успорио и стао, а то је и он учинио, не би ли дао до знања возачу иза себе да је дошло до застоја на ауто-путу.

– Шта се десило?

– Немам појма.

Његова жена је чачкала мобилни телефон, па је, тек кад јој је супруг нагло зауставио кола, подигла поглед, осмотрила простор око њих и схватила да се налазе усред саобраћајне гужве.

Бацила је поглед на задње седиште, а тамо се башкарио њихов јединац, играјући игрицу *Little God* на малој конзоли. Истезао је главу на све стране, не би ли видео шта се дешава. Она је чинила исто, а онда се вратила екрану мобилног телефона, тражећи информацију о застоју на неком од сајтова с вестима.

– Нигде ништа не пише о гужви.

Осмотрио је хрпу кола и збуњених лица која су се начичкала око њихових. Схватио је да нема куд: све три траке, као и зауставна, биле су крцате колима. Колико год се истезао, и на било коју страну гледао, могао је да види само непрегледне делове аутомобила, камиона, аутобуса, па чак и мотора чији су возачи, осокољени мањим габаритом двоточкаша, покушали да се промувају кроз гужву и, миц по миц, прођу даље. Један је био посебно упоран, гласно турирајући како би га људи видели; оличење бајкера, у кожним панталонама и кожној јакни,

преко које је носио тексас јакну с изрезаним рукавима по којој је била зашивена гомила закрпа: костурска глава, шкорпија, предимензионирани револвер и црвена цуцла.

– Па ово је страшно!

Поред њиховог аутомобила је прозујало двоје бициклиста, а он их је испратио погледом, завидећи им како се с врло мало труда пробијају кроз заустављен саобраћај, успевајући да одмичу даље и даље, све док му се нису изгубили из вида.

Све више људи напуштало је возила, излазило на уске делове асфалта, заузимало позу Ф или стављало руке изнад очију, као додатну заштиту од све нижег Сунца, не би ли боље осмотрили предео и схватили зашто је саобраћај обустављен.

– Идем и ја да видим шта се дешава.

– Немој далеко.

Ишао је из кола, лупивши вратницом бок аутомобила до њиховог. Чим се измигољио, сагнуо се крај врата која је чукнуо и, уверивши се да није оштетио каросерију, исправио се у висини прозора и насмешио возачу.

– Изивните. Нема места ни иглу да бациш.

– Знам, видим.

Схватио је да је возач за воланом славни глумац, али се збунио и није успео да му се одмах сети имена, па је још више раширио смешак, а славна личност је бацила полупопушену цигарету кроз прозор и окренула главу.

Придигао се и осмотрио ситуацију, због чега је и напустио возило, али пут је на том месту био раван, тако да му је обзор био закрчен. Жмиркајући и пропињући се на прстима, ухватио је поглед своје жене, која је у међувремену такође изашла из аутомобила.

– Јеси ли видео нешто?

Одмахнуо је главом.

– А ти?

– Изгледа да је неки општи колапс у питању. Видиш да је и у супротном смеру гужва.

Тек тад је обратио пажњу на заустављен саобраћај и с преке стране заштитне ограде. Слегнуо је раменима и показао главом жени да се врате у аутомобил.

– Што стојимо?

Син одавно ништа није рекао, па су се обоје запиљили у њега и затресли главама.

– Не знам, мили. Гужва је. Сви стоје.

– Идем још једном да погледам шта се дешава. Попећу се на кров. Можда тако могу да видим где је чеп.

– Боље ја да се попнем. Лакша сам од тебе.

– Срам те било.

Осмехивао се, док се заваљивао у седиште, а жена се такође осмехнула излазећи напоље. Скинула је патике и остала у дречаворозе наногицама, а онда се с обе руке ухватила за кров, попела на седиште и у лакој скоку успела на врх аутомобила.

Супруг и син су гледали тапациран свод са којег је допирало одзвањање. Пет-шест гласова се зачуло из различитих праваца.

– Да ли видите нешто?

– Је л' се неко слупао?

– Кад ће да се расчисти гужва?

– Не знам!

Жена је заурлала с крова, а онда је опет видео њене ноге које су кратко напипавале ослонац, пре него што се и остатак тела спустио на земљу и вратио у кабину.

– Ништа се не види, гужва је на све стране.

Обувала је патике, а дечко је отворио врата.

– Где си пошао?

– Да пишким.

– Не може.

– Али морам!

– Добро, али идем ја са тобом.

Промували су се између накрцаних возила која као да су се све више тискала међусобно; једва да су успели да се искобељају из гужве до обода пута.

Иза сребрнасте ограде налазио се јендек који се настављао у зелену пољану, она је ту и тамо прелазила у брдашца и пошумљене делове, а на хоризонту су се уздизале високе планине.

Људи су прескакали ограду истим послом као и њен син, а било је и оних који су одлучили да се не секирају због саобраћаја, седећи на мекој зеленој трави, на миру пратећи дешавања на друму.

Чекајући га, зверала је унаоколо, прекраћујући време шпијунирањем насумичних људи. Није могла себи да предочи зашто се толико загледала у путника у аутобусу који је читао, али било је нечег смирујућег у том призору и сасвим се препустила пријатним жмарцима који су јој се проширили свуда по кожи.

Вратили су се до кола, а тамо их је сачекао муж испружен на хауби и шофершајбни, с рукама иза главе, загледан у све више и више подигнуту корпу специјалног возила које се налазило неких десетак кола испред њих.

Нису могли најбоље да виде, али вероватно се радило о камионету који је, уместо приколице, имао прикачену

мрежасту дизалицу, на чијем врху је било метално гнездо за мајстора.

Човек у успињућој кутији је изгледао самоуверено, држећи леву руку изнад обрва, док је другу држао положену на контролној табли, благо се подижући изнад гужве.

Заорили су се први повици, долазили су са свих страна и били су упућени човеку на висини; знатижељници су желели да брже-боље дознају због чега је настала гужва, где се десио удес, да ли је уопште било удеса и да ли се назире неки помак, крећу ли се возила или стоје.

Мушкарац је гледао испред себе, а онда се обрнуо у корпи, овлаш се придржавајући рукама за њене ивице. Највише је гледао у правцу север-југ, односно онамо куда се пружао ауто-пут, али је неко време зурио и ка хоризонтима са стране пута, а онда је, као велики одговор на сва постављена питања, завртео главом и одмахнуо рукама, покретом налик брисачима аутомобила.

– Ништа се не види! Само гомила кола! Сви стоје!

Син се вратио на седиште, а жена успела поред супруга на хауби и ослонила главу између пазуха и груди, гледајући како се човек спушта дизалицом, нем на потпитања која су се ројила око њега, све док се није наново сјединио с гужвом.

– Мислиш да лаже?

– Што би лагао?

– Па морао би са те висине нешто да види.

Померио је главу и пољубио је у раме, а онда ју је обгрлио, што је она прихватила још више се примичући јер је постајало хладно. Ускоро ће пасти ноћ.

Светина је проводила време на различите начине. Користили су мобилне телефоне, читали књиге, шкрабали

по свескама, решавали енигматске часописе, играли игрице, причали, дремали, а на сваких пет-шест кола јављао би се гневни путник који није знао како да се носи с гужвом до да у дугим интервалима притиска трубу, на шта би, каткад, и други неки најеђени човек одговорио својом трубом.

Сина је из сна пренуло лупкање по стаклу. Обазрео се око себе и схватио да га нико не дозива, већ да се жена наслонила на њихов аутомобил и да петља по ранцу који је држала између ногу.

Спустио је прозор, рукама се ослањајући о ивицу стакла, гледајући шта седокоса ради. Вадила је батерије из ранца и стављала их у неки апарат сличан мобилном телефону, само што није имао екран.

– Шта ти је то?

Жена није приметила дечака, па ју је питање штрецнуло, али се одмах насмешила, завршила с мењањем батерија и показала му напреду.

– То је јако скуп микрофон.

– А шта радиш с њим?

– Снимам звукове.

Дечко ништа није одговорио, па је жена пребацила руксак преко рамена и окренула му се.

– Хоћеш да чујеш?

Са врата је скинула слушалице и пружио их малцу, а он их је прихватио и ставио преко ушију. Убацила је мушки део слушалица у микрофон и притисла два-три дугмета на њему. Из слушалица је нешто зашустало, а мали се насмешио од уха до уха.

– Шта чујеш?

– Пада киша.

– Није. То је пожар. Али то је честа грешка. Људи обично не могу да разликују пуцкетање пламена од кише.

Малцу су се усне одвојиле од чуђења.

– А шта сад чујеш?

Зачуо је два-три прдежа, насмејао се гласно, а његов ведри дечји смех је и жену натерао да се још више нацери.

– Слушај даље.

Дечко је послушкивао чудан звук, а како би боље чуо, с обе руке је притиснуо велике полулопте о уши.

– Као неко лишће. Али слабо се чује. Скоро ништа.

– То је зато што је то снимљено на гробљу. Тихо је. Али ипак има неког. Зар не чујеш да двоје људи прича?

Склопио је очи и концентрисао се, а кроз микрофоне се наједном пробио неразазнатљив говор; није био шапат, само је био толико удаљен да је смисао остајао скривен у раздаљини.

– Аха, чујем их. Али не разумем шта причају.

– Није ни битно. Само слушај.

Жена је опет притисла дугме, а наредни звук је натерао дечака да хитро скине слушалице и баци јој их у груди. Она их је пригрлила слободном руком, не мењајући израз лица.

– Извини. Нисам хтела да те уплашим.

– Шта је то било?

– Рика медведа.

– Страшно је.

– Да ли желиш још нешто да чујеш?

Одмахнуо је главом.

– Уплашио си се?

– Нисам.

– У реду.

Пружила му је слушалице, а он ју је гледао испод ока, да би најзад прихватио понуђену ствар и вратио је на уши. Пустила је нови снимак. Ослушкивао је.

– Ништа не разумем. Неки људи. Сви причају у глас.

– То је сам почетак књижевне вечери. Сачекај још мало. Сад ће писац да прочита одломак своје књиге.

Клинац је слушао; убрзо је наступио тајац, па аплауз, да би се затим неко накашљао и читао.

ЗАХВАЛНИЦА

Захвалност дугујем људима који су читали ове приче у разним њиховим развојним фазама и коментарима утицали на њихово коначно формирање: Катарини, Анђели, неформалној књижевној групи „Април“ коју смо кратко чинили Денис Чокић, Димитрије Буквић и ја, као и уреднику Милану Вурдељи и издавачу Миодрагу Гојковићу.

САДРЖАЈ

1. Књига штампана у нула примерака
2. Пожаротворац
3. Вранино гнездо
4. Дневник флатуленције
5. Страх од звона
6. Краљ Зорт
7. Дуг дан се приводи крају
8. Туриста из места
9. Мали бог
10. Револвери падају с неба
11. Шкорпија
12. Медвеђа зима
13. Леп поглед с краја света
14. Жилаво месо старог јелена
15. Велика саобраћајна гужва